rijksuniversiteit groningen

Magazine voor alumni en relaties
Nummer 4, winter 2024

Broerstraat 5

In dit nummer:

Trumps inner circle radicaliseert hem
Het lekkerste uit Zweden
AI moet samenwerken
Praten over vrede
Licht brengen als beroep

Astrofysicus Scott Trager:

‘WEAVE vangt het licht van zo’n duizend sterren tegelijk’

Leadership, values & ethics

Exclusief bestemd voor alumni RuG

Comenius Leadership gelieerd aan stichting Academische Opleidingen Groningen nodigt jou, alumnus van Rijksuniversiteit Groningen, van harte uit deel te nemen aan het internationale, Engelstalige leiderschapsprogramma *On values & ethics*. In dit programma, dat plaatsvindt in Groningen, Berlijn en Warschau verrijk je je professionele en persoonlijke waarden en groeit je leiderschap.

In dialoog met andere Europeanen (filosofen, schrijvers, rechters, ondernemers, kunstenaars, politici, diplomaten etc) verken je de veelkantige fundamenten van de Nederlands-Europese samenleving: democratie, Rule of law, vrijheid, solidariteit en menselijke waardigheid.

Deelnemen aan het programma *On values & ethics* is een unieke en vormende ervaring, op een scharniermoment in de Europese geschiedenis.

Start: juni 2025
Investering: € 11.000
Meer informatie: comeniusleadership.nl/values of scan de QR-code
Aanmelden: Bel 033 – 4229929
of mail naar info@comeniusleergang.nl

comenius Exploring wise leadership together

rijksuniversiteit groningen

REDACTIONEEL

REDACTIEB5@RUG.NL

Als kleine jongen haalde Scott Trager zijn telescoopje uit elkaar om te zien hoe het werkte. Nu bouwt hij mee aan een telescoop die het licht van duizend sterren tegelijk kan opvangen. Zo combineert deze astrofysicus twee vakgebieden en vraagt zich ondertussen filosofisch af: 'Hoe zijn we hier beland – op deze bewoonbare planeet, in dit zonnestelsel, in dit sterrenstelsel, op dit moment? (...) We zoeken allemaal een soort geborgenheid in het begrijpen waarom we hier zijn. Astronomie is een manier om dat te doen.'

Geborgenheid, licht, samenwerking, is dat niet wat we nodig hebben? Want wat gebeurt er toch allemaal om ons heen? Overal oorlog en tweespalt en duistere politieke praktijken. En, heel dichtbij, doen onze politici aanslagen op cultuur, onderwijs en innovatie. In dit Winternummer komt het allemaal voorbij. Maar ook zijn er verhalen over vrede, licht en zoete broodjes.

Samenwerken is als gewoonlijk een rode draad in deze *Broerstraat 5*. Zo kunnen bijvoorbeeld alumni, studenten en medewerkers van de RUG komend jaar op het nieuwe platform RUGconnect onderling digitale contacten leggen. Voor onderzoekers is samenwerken vanzelfsprekend, vaak ook internationaal en over vakgebiedsgrenzen heen. Maar Rineke Verbrugge, die zich al vroeg toelegde op Artificial Intelligence, buigt zich met haar diverse team over een wel heel bijzondere samenwerking: die tussen mens en robot. Hoe kan een robot de mens beter begrijpen? Kan hij bijvoorbeeld leren inschatten of een mens liegt?

Tot slot nog één quote, van de Amerikaanse schrijver Og Mandino: 'Ik zal het licht liefhebben, want het laat me de weg zien, maar ik zal de duisternis verdragen, omdat het mij de sterren laat zien'.

Een goede winter toegewenst en tot in ons (digitale) Lentenummer.

COVER: SCOTT TRAGER, RUG-HOOGLERAAR STERRENKUNDE

INHOUD

REYER BOXEM

4
De sterrenkijker
Scott Trager ontwikkelt nieuwe methoden om de evolutie van sterren in de Melkweg en verre sterrenstelsels te ontrafelen.

6
Column rector magnificus

7
Alumnus in het buitenland
Joost Bunk en Eline Hogervorst in Zuid-Afrika

8
De neerwaartse spiraal van autoritair leiderschap
Autoritaire leiders als Trump worden steeds extremer door hun inner circle, concludeert Sanda van Dam.

10
Alumnus schrijft boek

11
Ain Wondre Stad
Cunera van Selm, adjunct-hoofdredacteur RTV Noord

12
Het lekkerste van Zweden
Ingrid Hofstra emigreerde naar Zweden en schreef er een kookboek.

14
AI moet een mens helpen, niet vervangen
Rineke Verbrugge, pionier in het bouwen van bruggen tussen logica en cognitieve wetenschap, tussen robot en mens.

16
Recept Ingrid Hofstra
Lussekatter, saffraanbroodjes voor de donkere dagen

18
Microalgen tegen rimpels
Studente biotechnologie en RUG-wetenschappers verwachten veel van algenglycogeen.

19
Alumni verliefd

20
In contact via RUGconnect
Alumni, studenten, medewerkers en bedrijven gaan elkaar ontmoeten op het nieuwe, digitale 'marktplein' van de RUG.

21
Licht brengen op plekken waar niets is
In het Universiteitstheater ontbrandde Bastiaan Schoofs liefde voor lichtontwerp.

22
Praten over vrede
Jaap de Wildes vakgebied staat volop in de schijnwerpers.

24
Varia

25
Stem geven aan de ontheemden in Nigeria
Judith Ndaraku Obiekwe doet de master International Human Rights, gesteund door het Eric Bleumink Fellowship.

26
Alumni Actief en **Agenda**

30
De RUG op Instagram en **Colofon**

32
Alumni Achteraf
Romaanse talen en culturen

De sterrenkijker

Scott Trager ontwikkelt nieuwe methoden om de evolutie van sterren in de Melkweg te ontrafelen – en die van verre sterrenstelsels. ‘Het geeft een gevoel van verwondering als je naar het heelal kijkt en denkt: hoe is dit ontstaan? Hoe werkt het allemaal?’

NIENKE BEINTEMA REYER BOXEM

ONDERZOEK

‘Al zolang als ik me kan herinneren wil ik weten hoe dingen werken’, zegt astronoom Scott Trager in zijn werkkamer in het Zernikecomplex. ‘Als kind was ik dol op alles wat te maken had met sterren en sterrenstelsels, en het heelal in het algemeen. Ik had al vroeg een telescoop, ja, maar binnen drie dagen had ik hem uit elkaar gehaald, gewoon om uit te zoeken hoe hij werkte. Ik heb hem nooit meer in elkaar gezet.’ Hij grinnikt.
Tragers drijfveer als astronoom heeft twee kanten. Ja, hij wil weten ‘hoe het heelal werkt’ en hoe het is ontstaan, maar hij is net zo geïnteresseerd in de manieren om daarachter te komen. ‘Het is de combinatie die me fascineert’, zegt hij. ‘En daarom is het Kapteyn Instituut de juiste plek voor mij. Ik mag werken op het snijvlak van fundamentele astrofysica en de ontwikkeling van de allerbeste telescopen en modellen.’

Scott Trager (Californië, VS, 1969) studeerde natuurkunde en astronomie aan de Universiteit van Californië in Berkeley en Santa Cruz, waar hij in 1997 promoveerde. Hij werkte vijf jaar bij de Observatories of the Carnegie Institution of Washington. Sinds 2002 werkt hij bij het Kapteyn Instituut van de RUG. Hij doceert er astronomie, ontwikkelt astronomische instrumenten van wereldklasse en bestudeert de evolutie van sterrenstelsels. Trager werd al in 2015 hoogleraar, maar hield zijn inaugurele rede in maart 2024.

Waarom koos u voor Nederland?

‘Het Kapteyn Instituut is al decennialang wereldberoemd. Ik kan me nog goed herinneren dat ik als PhD-student in Californië reikhalzend uitkeek naar de wetenschappelijke artikelen van dit instituut. Die Groningse preprints, die moest je hebben. Dat bleef op de een of andere manier in mijn hoofd hangen. In 1995 bezocht ik een bijeenkomst van de International Astronomical Union in Den Haag, mijn eerste grote conferentie. Ik sprak met veel van de Kapteyn-onderzoekers, heel inspirerend. Daarna heb ik een week rondgereden door Nederland. Ik dacht: Wat een geweldige plek. Hier zou ik wel willen wonen.’

En dat is dus goed gelukt?

‘Ik ben nog steeds enorm blij dat ik hier in 2002 een baan kreeg. Ik voel me heel erg onderdeel van de academische omgeving en de stad. De RUG is precies waar ik moet zijn en het Kapteyn Instituut is geweldig. Precies zoals ik het me had voorgesteld.’

U bent een van de drijvende krachten achter WEAVE, een instrument dat is gekoppeld aan de William Herschel Telescoop (WHT) in La Palma, op de Canarische Eilanden. Wat doet WEAVE?

‘WEAVE staat voor WHT Enhanced Area Velocity Explorer. Het instrument vangt het licht van ongeveer duizend sterren tegelijkertijd op. Beweegbare glasvezels zijn dan gericht op afzonderlijke sterren in de Melkweg. Die glasvezels leiden het licht naar een spectrograaf, een apparaat dat het invallende licht uiteenrafelt in de afzonderlijke golflengten. Dit geeft ons een “vingerafdruk” voor elke ster. Zo’n vingerafdruk vertelt ons precies waar de ster van gemaakt is en hoe snel hij beweegt. Je kunt het instrument ook richten op hele sterrenstelsels buiten de Melkweg om hun lichtspectrum te ontrafelen.’

‘We zoeken allemaal een soort geborgenheid in het begrijpen waarom we hier zijn’

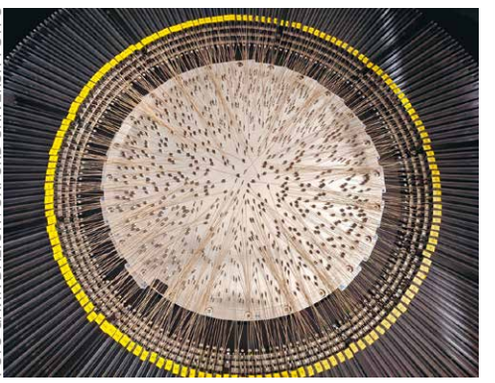

FOTO GAVIN DALTON /OXFORD UNIVERSITY STFC

WEAVE, close-up

Wat is er interessant aan de samenstelling van sterren of sterrenstelsels?

‘Die informatie helpt ons hun evolutie te reconstrueren – en uiteindelijk die van het heelal als geheel. Het licht vertelt ons wat er met ze gebeurd is en waarom ze er zo uitzien. Sommige sterrenstelsels lijken op die van ons: een schijf met spiraalvormige armen. Sommige lijken meer op een eierbal, of een kroket, een poffertje of een spiegelei.’
Trager voert het gesprek in het Engels, maar gebruikt in zijn uitleg daadwerkelijk deze Nederlandse woorden. ‘Dat is omdat ik van eten hou’, verklaart hij met een grijns, ‘en omdat het leuk is om het op deze manier aan mijn studenten uit te leggen.’

Hoe hangt de vorm van een sterrenstelsel samen met zijn geschiedenis?

‘Als een sterrenstelsel de vorm heeft van een eierbal of een kroket, dan blijken de sterren bijna altijd rood te zijn, en dus oud. Een poffertje of een spiegelei is bijna altijd blauw en dus jonger. Om echt te bepalen hoe oud sterrenstelsels zijn en waar ze van gemaakt zijn, moet je hun licht opsplitsen in de verschillende golflengten. Dat is wat WEAVE doet, met een zeer hoge resolutie. Dat vertelt je bijvoorbeeld of het sterrenstelsel is ontstaan doordat er twee op elkaar zijn gebotst, of doordat een groter sterrenstelsel een heleboel kleinere dingen heeft verzameld.’

VERVOLG OP PAGINA 6 >

VERVOLG VAN PAGINA 5

Zijn dit soort processen nog altijd aan de gang?
'Ja, maar nu wel veel langzamer. De meeste sterrenstelsels zijn gevormd toen het heelal nog maar een kwart tot een derde van zijn huidige leeftijd had – en die is ongeveer 14 miljard jaar. De laatste grote fusie waarbij onze Melkweg betrokken was, gebeurde ongeveer 8 miljard jaar geleden, volgens nieuwe gegevens van de Gaia-satelliet. Onze Melkweg zal waarschijnlijk over ongeveer 1 tot 2 miljard jaar fuseren met ons zusterstelsel, Andromeda. En op dit moment is een dwergsterrenstelsel genaamd Sagittarius bezig met de Melkweg te fuseren. Dat gebeurt allemaal voortdurend.'

Wat is uw rol in al dit onderzoek?
'De basistechnologie van WEAVE is al in de jaren '80 ontwikkeld en gebruikt. De afgelopen 14 jaar heb ik geholpen deze technologie toe te spitsen op het huidige gebruik op La Palma. Ik werk samen met een aantal geweldige ingenieurs die deze dingen bouwen op basis van wat wij willen weten. Als astrofysicus voorzie ik de ingenieurs van die kennis. Het is echt een wederkerig proces, waarin we tegelijkertijd werken aan de technologische en de fundamentele vragen en beide vakgebieden vooruithelpen. Heel spannend. Daarnaast maak ik een deel van de computermodellen die we gebruiken om de gegevens te analyseren.'

Terug naar een fundamentelere vraag – waarom zou je willen weten hoe alles in het heelal is ontstaan?
'Het is in feite een "herkomstvraag". We willen allemaal weten waar we vandaan komen, toch? Hoe zijn we hier beland – op deze bewoonbare planeet, in dit zonnestelsel, in dit sterrenstelsel, op dit moment? Het geeft een gevoel van verwondering als je naar het heelal kijkt en denkt: hoe is dit mogelijk? Hoe werkt dit allemaal? Wij zijn maar een piepklein stipje in het universum, maar tegelijkertijd wél een piepklein stipje dat deze vragen weet te stellen en de antwoorden weet te vinden. Is dat niet fantastisch? We zoeken allemaal een soort geborgenheid in het begrijpen waarom we hier zijn. Astronomie is een manier om dat te doen – om te proberen de processen te begrijpen die tot "ons" hebben geleid.'

Dat is allemaal nogal filosofisch voor een fysicus!
'Ja, maar tegelijkertijd zit er ook een heel praktische kant aan. Uit de technieken die wij ontwikkelen vloeien allemaal geweldige dingen voort, zoals betere geheugensystemen voor computers en betere camera's voor je iPhone. Smartphones hebben sensoren die oorspronkelijk zijn ontwikkeld voor telescopen. Het concept achter WiFi is ontwikkeld om signalen van telescopen te versterken. In feite komt ons hele begrip van de basisconcepten van de natuurkunde, zoals zwaartekracht, voort uit de studie van de bewegingen van planeten. En de basisprincipes van de kwantummechanica, die je ook terugvindt in je smartphone, komen voort uit pogingen te begrijpen waarom sterren schijnen zoals ze schijnen.'

Kortom, legio nuttige toepassingen...
'Absoluut. Maar dit is ook allemaal gewoon heel erg cool en leuk. Je ziet de prachtigste plaatjes en kijkt letterlijk in het verleden. En dan is er nog de wetenschappelijke lol van het je steeds afvragen: is dit de juiste manier om naar dit probleem te kijken? Iets nieuws te ontdekken met een instrument dat je zelf hebt gebouwd... het wordt niet veel beter dan dat.'

FOTO HENK VEENSTRA

DE KOERS VAN SCHERPEN

OPGETEKEND DOOR MARJAN BROUWERS

Toch positief het nieuwe jaar in

Eigenlijk had ik 14 november in Utrecht willen demonstreren tegen de bezuinigingen op het hoger onderwijs. Draconische maatregelen die het ons moeilijk maken te doen waar we juist goed in zijn: op belangrijke thema's bijdragen leveren aan de samenleving.

Die demonstratie kon niet doorgaan, maar gelukkig kregen we een nieuwe kans op 25 november. Ik hoop dat het ondertussen wel duidelijker is geworden hoe schadelijk de voornemens van dit kabinet zijn. Niet alleen voor ons als universiteit, maar voor de hele samenleving. Zoals Mario Draghi onlangs waarschuwde: de concurrentiepositie van Europa staat onder druk en de innovatiekloof met de VS en China wordt almaar groter. Waardevol wetenschappelijke onderzoek en hoogwaardig onderwijs kunnen helpen Nederland en Europa sterker te maken. Deze bezuinigingen gaan ten koste van onze inspanningen daar juist iets aan te doen. Ik maak me hierover grote zorgen en met mij vrijwel de hele academische wereld.

Gelukkig gebeuren er ook mooie dingen. Ik ben trots op de onderzoeksgroepen die recent financiering toegekend hebben gekregen van onder andere European Research Council, NWO en Nationale Wetenschapsagenda voor hun prachtige, multidisciplinaire onderzoeksprogramma's, waarbij we als RUG leidend of nauw betrokken zijn en samenwerken met andere universiteiten en kennisinstellingen. Deze programma's gaan over thema's die er echt toe doen, zoals het herstel van de wereldwijde biodiversiteit, het ontstaan van leven in het heelal of de aanpak van klimaatverandering door middel van gedragspsychologie en algoritmes.

Hoe onverwacht en interessant het is als onderzoeker samen te werken met totaal andere vakgebieden, merkte ik tijdens een theateroptreden van onze hoogleraar Mladen Popovic. Hij doet al jaren onderzoek naar de Dode Zeerollen en werkt daarbij ook samen met AI-wetenschappers. Zijn verhaal illustreert voor mij niet alleen de noodzaak om samen te werken, maar vooral hoe inspirerend en succesvol zo'n interdisciplinaire aanpak kan zijn.

Ondanks mijn zorgen over de bezuinigingen die op ons afkomen, ga ik positief het nieuwe jaar tegemoet. Een jaar waarin we wat mij betreft elkaar vaker opzoeken en inspireren en de onderlinge verbindingen versterken. Ik ben dan ook enthousiast over RUGconnect: een fantastisch initiatief waarbij we via een nieuw, digitaal platform alumni, studenten, medewerkers en bedrijven met elkaar in verbinding gaan brengen. Dat platform gaat komend jaar live en ik hoop van harte dat ik jullie daar dan allemaal online mag begroeten.

Jacquelien Scherpen rector magnificus

KIRSTEN OTTEN

BUITENLAND

Terwijl in Nederland natte sneeuw en hagel elkaar afwisselen, videobellen Joost Bunk (34) en Eline Hogervorst (34) vanuit hun zonovergoten tuin in Pretoria. Daar, in de bestuurlijke hoofdstad van Zuid-Afrika, werkt Joost als diplomaat op de Nederlandse ambassade: 'Als eerste ambassadesecretaris volg ik de politieke ontwikkelingen in Zuid-Afrika op de voet en analyseer ik de impact daarvan op Nederland en de onderlinge relatie. Naast overleg met de overheid, denktanks en NGO's was ik bijvoorbeeld betrokken bij de organisatie van het Nederlandse staatsbezoek vorig jaar.' Eline werkt ook op de ambassade, aan het project Grootvlei in het kader van de *Just Energy Transition*. Zij focust daarbij op het creëren van werkgelegenheid in de landbouwsector bij de overstap naar schone energie.

Joost en Eline leerden elkaar in 2010 kennen tijdens hun rechtenstudie, waar ze samen in de excursiecommissie van de Juridische Faculteitsvereniging zaten. Die reislust is altijd gebleven, wat goed van pas komt als diplomatengezin. In 2021 werden zij, samen met hun toen eenjarige dochter Linde Vere in Moskou geplaatst. 'Totdat de oorlog uitbrak en wij alle drie ineens tot personae non gratae werden verklaard,' vertelt Joost. 'We kregen twee weken om onze koffers te pakken. Dat was een heel heftige tijd.'

Toch smaakte de buitenlandervaring naar meer. Joost solliciteerde op een nieuwe post en in augustus 2022 arriveerde het gezin voor een periode van vier jaar in Pretoria, waar hun tweede dochter Suzette is geboren. Het Zuid-Afrikaanse leven bevalt goed. 'De mensen zijn open, warm en betrokken. Het werk is uitdagend, maar belonend,' vertelt Eline. 'En wat ook fijn is: er is weinig stress en de overtuiging dat alles altijd wel goed komt. Die instelling hopen we ook na ons vertrek vast te kunnen houden.'

Beiden zijn verliefd geworden op de diversiteit van de Zuid-Afrikaanse landschappen en culturen: 'Het zijn eigenlijk meerdere landen in één. Je hebt de kustlijn van bijna 3000 kilometer, de bergen, maar ook steppe- en woestijnlandschappen. En een stad als Kaapstad is weer compleet anders dan Johannesburg.' Hun vrije tijd brengt het gezin zoveel mogelijk in een van de vele natuurgebieden: 'Onze kinderen zien vaker een olifant dan een koe,' lacht Joost.

JOOST EN ELINE

'Onze kinderen zien vaker een olifant dan een koe'

Tegelijkertijd is er geen land ter wereld waar de kloof tussen arm en rijk zo groot is als Zuid-Afrika. 'De gevolgen van apartheid zijn nog altijd zichtbaar,' vertelt Joost. 'Bijna elke stad heeft *townships*, waar vooral mensen van kleur wonen. Deze wijken zijn tijdens de apartheid gebouwd, toen de regering bepaalde dat de bevolking gescheiden moest worden op basis van huidskleur. Daartegenaan liggen vaak ook nog sloppenwijken, met nauwelijks voorzieningen.' De hoge werkloosheid en armoede leiden ook tot veel criminaliteit. 'Waar wij wonen is het relatief veilig, maar even op de fiets naar de supermarkt zit er niet in,' zegt Eline. 'Die onbevangenheid mis ik soms.'

Waar december in Nederland een maand is van knusse huiselijkheid en winterfeesten, gaat het er op het zuidelijk halfrond heel anders aan toe. In de kerstvakantie zijn veel winkels en restaurants gesloten en trekt men massaal naar het strand of komt samen om te *braaien*: uitgebreid barbecueën boven een houtvuur, met veel vlees en wijn. 'Wij proberen onze dochters toch ook de Nederlandse gezelligheid mee te geven. Zij kijken naar het Sinterklaasjournaal en zetten hun schoen. En met kerst staat hier een piepklein kerstboompje,' vertelt Eline. 'Braaien doen we ook, maar dan vegetarisch, dat is hier best uniek.'

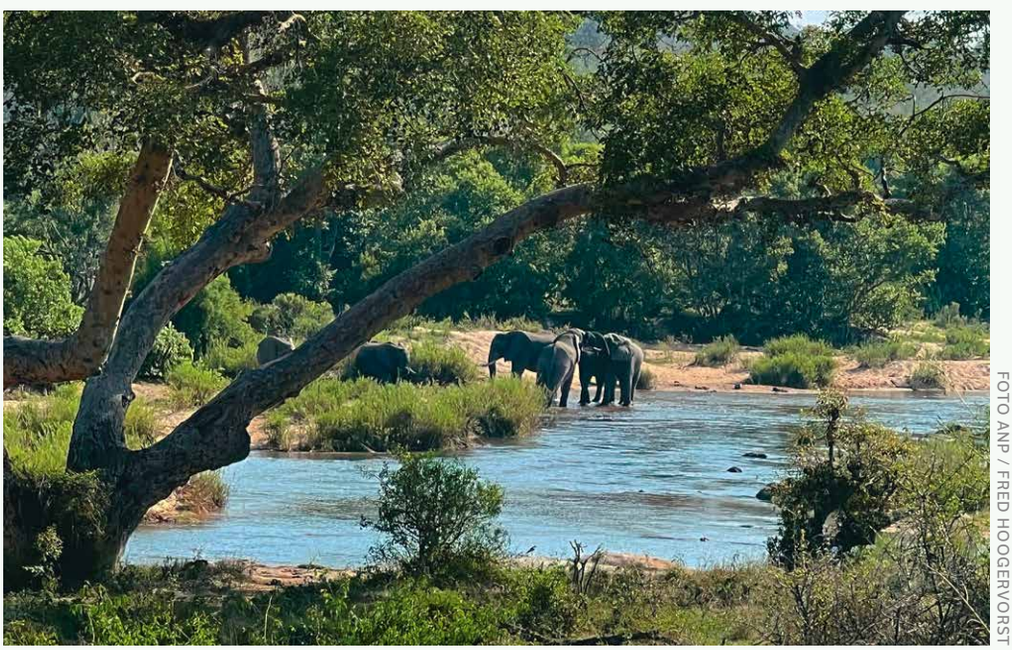

FOTO ANP / FRED HOOGERVORST

FOTO CHIP SOMODEVILLA/GETTY IMAGES NEWS

‘Stephen Miller (r) is een hele gevaarlijke combinatie van een manipulatieve persoonlijkheid en ideologisch gevaarlijke denkbeelden’

BERT PLATZER

ONDERZOEK

De neerwaartse spiraal van autoritair leiderschap

Waarom worden autoritaire leiders zoals Trump steeds extremer? ‘Omdat hun inner circle hen radicaliseert,’ concludeert Sanda van Dam in haar promotieonderzoek naar vier politieke vertrouwelingen van Trump.

Met Trump als volgende Amerikaanse president lijken verdere aanvallen op de rechtstaat een kwestie van tijd. Al tijdens zijn eerste termijn als president kreeg de rechtstaat het zwaar te verduren en nu lijkt Trump alleen maar verder te willen gaan. Nog voor de afgelopen verkiezingscampagne goed en wel was gestart, sloeg hij extremere taal uit dan ooit tevoren.

Om te onderzoeken hoe het komt dat autoritaire leiders zoals Trump in de loop van de tijd steeds radicaler worden, onderzocht Sanda van Dam in haar promotieonderzoek vier personen uit zijn inner circle: Stephen Miller, Lindsey Graham, William Barr en Mitch McConnell. ‘Deze vier mensen spelen in zijn inner circle een belangrijke rol’, zegt Van Dam. ‘Ze waren al onderdeel van het politieke systeem, maar zijn onder Trump tekortgeschoten bij het instandhouden van de checks and balances. Daarom wilde ik het netwerk om Trump heen bestuderen: zijn ze veranderd toen Trump aan de macht kwam? En welke invloed hadden ze op hem en de rechtstaat en democratie?’ Van Dam legde het allemaal vast in haar proefschrift *The Spiraling Effect of The Inner Circle on Destructive Leadership*.

Child Separation Act

Van Dam paste modellen en taxonomieën uit de psychologie, sociologie en criminologie toe om te bepalen welk type volger deze vier Trump-aanhangers belichamen. **Stephen Miller**? Een fanaticus, die als tiener al tot rechts-extremist radicaliseerde en zich volledig identificeert met Trumps gedachte-

goed. ‘Als Trumps senior advisor voor immigratie was hij een drijvende kracht achter de Muslim Travel Ban en Child Separation Act. Hij was bereid wetten en regels te overtreden om zijn doel te bereiken. Hij is een hele gevaarlijke combinatie van een manipulatieve persoonlijkheid en ideologisch gevaarlijke denkbeelden.’

De Republikeinse senator **Lindsey Graham** is volgens Van Dam een opportunist pur sang. ‘Zijn belangrijkste drijfveer is zijn eigen status en zekerheid, en daarvoor gebruikt hij Trump. Graham was aanvankelijk heel kritisch op Trump, maar werd zijn beste vriend toen hij merkte hoe populair Trump was.’

Volgers

Minder eendimensionaal zijn **Willam Barr**, minister van Justitie onder Trump, en Mitch McConnell, de leider van de senaat. ‘Barr is een zogenoemde autoritaire volger, iemand die de autoriteit van de machthebber aanvaart, maar alleen als die persoon in staat is de traditionele normen en waarden van zijn groep te beschermen. Barr is streng katholiek en zag een bedreiging in de secularisering van de Amerikaanse samenleving onder Obama. Ook hij was aanvankelijk geen voorstander van Trump, maar omdat die beloofde zijn religieuze vrijheden te beschermen, steunde hij hem toch. Ondanks dat Trump allerlei dingen doet en zegt die niet erg christelijk zijn.’

Mitch McConnell is volgens Van Dam een typische semi-actieve volger. ‘Hij volgt Trump, maar niet enthousiast. McConnell voelt zich niet machtig genoeg om tegen de leider in te gaan. Ondertussen had hij zijn eigen politieke agenda. Hij wilde leider van de Senaat blijven en het Hooggerechtshof conservatief maken. Voor beide had hij de steun van Trump nodig.’

Nieuwe rechters

Toen begin 2016 een positie in het Hooggerechtshof vrijkwam, weigerde McConnell president Obama’s kandidaat op de agenda van de Senaat te zetten. ‘Door zijn bevoegdheid de agenda in de senaat te bepalen hield hij de positie in het Hooggerechtshof bijna een jaar open, zodat Trump die vervolgens kon invullen. Zijn argument was dat in een jaar waarin presidentsverkiezingen zijn, je geen nieuwe rechter voor het Hooggerechtshof kunt aanwijzen en dat dat onderdeel van de verkiezingen moet worden. Maar in 2020, minder dan een maand voor de verkiezingen, kwam er weer een positie vrij en agendeerde McConnell wél de kandidaat van Trump. In sommige staten werd toen zelfs al gestemd, maar daar trok McConnell zich niets van aan. Tussendoor had Trump ook al een rechter kunnen aanstellen. Doordat McConnell de regels naar zijn hand zette, kon Trump drie van de negen rechters in het Hooggerechtshof benoemen.’

Sanda van Dam (1984) studeerde geschiedenis en American studies aan de Universiteit van Amsterdam en International crimes and criminology en Law and politics of international security aan de VU – allemaal cum laude afgerond. Aan Harvard University studeerde ze Japanese studies. Sinds 2010 heeft ze een eigen marketingbedrijf. In 2022 werd ze in Purmerend gemeenteraadslid voor de PvdA. Ze promoveerde 31 oktober 2024 aan de RUG bij Alette Smeulders, hoogleraar internationale misdrijven. Haar proefschrift, *The Spiraling Effect of The Inner Circle on Destructive Leadership*, is zowel in het Engels als het Nederlands (spoedvertaling: *Trumps handlangers – Hoe Trumps entourage de Amerikaanse democratie en rechtstaat ondermijnde*) verkrijgbaar bij Amazon à $ 17.33 respectievelijk $ 15.80.

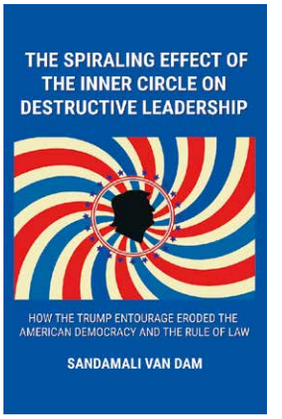
‘Alle seinen staan op groen voor een oneerlijk verloop van de Amerikaanse verkiezingen in 2028’

Neerwaartse spiraal

Zo radicaliseren en faciliteren Miller, Graham, Barr en McConnell Trump ieder op hun op hun eigen manier. Van Dam noemt dat het ‘spiraling effect model’, een neerwaartse spiraal van radicalisering. ‘Vaak wordt gedacht dat de leider de bron van radicalisering en uitholling van de rechtstaat is. Maar in mijn onderzoek zie je dat de verschillende typen volgers die radicalisering op gang brengen. Trump heeft het nu over massadeportaties van immigranten, bewoordingen die voorheen nooit zouden worden gebruikt. Dat wordt geaccepteerd door autoritaire volgers, want het is nou eenmaal de autoriteit die dat zegt en dat geeft een bepaalde mate van legitimiteit. De semi-actieve volgers vinden het misschien onacceptabel, maar doen een soort kansberekening en houden dan toch maar hun mond, want zij worden gedreven door angst hun carrière te verliezen. Opportunisten moedigen hem aan in de hoop er beter van te worden. En fanatici kan het niet ver genoeg gaan, dus die adviseren de leider er nog even een schepje bovenop te doen. Dat doet de leider dan, omdat hij denkt dat dat goed zal resoneren bij zijn achterban. En dan gaat de cyclus weer verder. Trump wordt daardoor ook een soort volger, omdat hij uiteindelijk wordt beheerst door de mensen om hem heen.’

Donkere boodschap

Het is een donkere boodschap die het ergste doet vermoeden voor de komende vier jaar en de volgende verkiezingen in de VS. Of zoals Van Dam het zegt: ‘Alle seinen staan op groen voor een oneerlijk verloop van de Amerikaanse verkiezingen in 2028. Mike Pence was als vice-president trouw aan Trump, tot hij voor het blok werd gezet om zijn symbolische functie bij het ratificeren van de verkiezingsuitslag in 2020 te misbruiken. Dat vond hij te ver gaan, maar J.D. Vance, de aankomende vice-president, heeft al aangegeven dat hij er geen enkele moeite mee zal hebben dat wél te doen.’

René Westra (1950) / biologie 1974 en Jesper Westra (1992) / geschiedenis 2020
Anda Kerkhoven – Een student in het Gronings verzet
Over de enige vrouwelijke student (geneeskunde) van de RUG die wegens verzetsactiviteiten door de Duitsers is geëxecuteerd.
WWW.UITGEVERIJPASSAGE.NL
€ 24,50

Luc Panhuysen (1962) / geschiedenis 1989
De burgerbaron – Joan Derk van der Capellen en het begin van de democratie
Het schotschrift van een rebelse edelman in 1781 is de aanstoot tot de Patriottenstrijd.
WWW.ATLASCONTACT.NL
€ 22,99

Klaas Koops (1949) / arbeids- en organisatie-psychologie 1976
Zo ben jij niet
Schrijnende roman over heksenjacht op topman van grote wooncorporatie.
WWW.ELIKSER.NL
€ 24,50

Sacha Landkroon (1984) / Master of Education 2013
Dichter bij toen
Gedichten bij historische foto's van het A-kwartier, waar vissers en venters, hoeren en heren naast elkaar leefden.
WWW.NOBELMAN.NL
€ 21,95

Auke Leistra (1958) / Engels 1987
Ander woord voor moeder
Een jammerlijk mislukte hechting en alle gedichten van dien.
WWW.ELIKSER.NL € 17,50

Chris Beuker (1972) / rechten 1998
Tweede Kans
Debuutroman over twee Groningse jeugdvrienden: een profvoetballer in moeilijkheden en een rechten-student.
WWW.PALMSLAG.NL € 22,95

Wilma Brinkhof (1959) / andragogiek 1987
Wadwachters
Over het tekenen van vogels, het getij en droogvallen op het wad.
WWW.NOORDBOEK.NL € 24,90

Hilde Krips-van der Laan (1943) / geschiedenis 1973, PhD 1999
Een moedige twijfelaar
Leven van een predikant in een kleine plattelandsgemeenschap op het Hoogeland, 1911-1946.
WWW.KLEINEUIL.NL € 21,50

Roel Andringa-Boxum (1984) / natuurkunde 2008
Goddelijke patronen
Doorgeschoten patroon-herkenning in (pseudo) wetenschap, complotdenken en christendom.
WWW.SPECTRUM.NL € 22,99

Femke Nijboer (1975) / psychologie 2002
En ze leefden nog kort en gelukkig
De beste tips om ouderdom te vermijden.
WWW.BOTUITGEVERS.NL
€ 22,95

Wiert Klaas Noorda (1949) / geneeskunde 1981
Minako en de pan met spinazie
Lees-, voorlees- en kijkboek met recepten voor jonge kinderen en hun ouders/verzorgers.
WWW.STAAL-BOEK.NL
€ 32,50

Godfried Nevels (1973) / sociaal geograaf 1999
60 jaar Top 40, deel 1 1965-1984
De verhalen achter de hits.
WWW.LECTURIS.NL € 36,00

Etienne Ys (1962) / rechten 1985
De barmhartige staat
Debuutroman.
Hoe zou de wereld eruitzien als West-Afrika het westelijk halfrond had veroverd?
SHOP.WINTERTUIN.NL
€ 24,99

Angela Maas (1956) / geneeskunde 1981 en Els Quaegebeur
De gezondheids-kloof
Waarom vrouwen nog steeds op achterstand staan
WWW.ARBEIDERSPERS.NL
€ 22,99; E-book € 11,99

Cunera van Selm (60), adjunct-hoofdredacteur RTV Noord; studeerde sociale geografie van 1982 tot 1988

Speciale plek
Voormalig café Het Lokaal, Kleine Kromme Elleboog (nu De Pintelier)

AIN WONDRE STAD

Groningen. Universiteit. Maar ook talloze straten, huizen, bruggen, pleinen waar herinneringen liggen. Bekende oud-RUG-studenten vertellen over hun speciale plek.

ELLIS ELLENBROEK HENK VEENSTRA

‘Hoe moeten we heten?’

‘Sociaal geografen zijn supercreatief, met allerlei podiumdingen. In mijn tijd waren er meerdere bands en elk jaar cabaret. Ik zat in het geografencabaret en later in een band die daaruit voortkwam. Vijf jongens en ik. Een leuke vriendenclub. Een drummer, bassist, gitarist, saxofonist en een toetsenist. Ik was de zangeres. We repeteerden elke maandagavond, aanvankelijk in het oude RKZ in Helpman, later in Het Viadukt dat toen aan de Wichersstraat zat. Eerst gingen we bij iemand eten, eentje moest koken. Daar fietsten we dan heen met alle instrumenten op de bagagedrager. Ik had het koffertje met de tamboerijn en het woodblock.

We deden covers. Iedereen mocht zijn favoriete liedjes inbrengen. The Cure, Brian Ferry, Kate Bush, Eurythmics. Ik luisterde naar die nummers, op elpee waarschijnlijk, en dan schreef ik de teksten mee. Fonetisch, dat maakte verder niet uit. Het schriftje met songteksten heb ik nog. Het blauwe plastic koffertje van de tamboerijn en zo is vergaan.

Na het repeteren gingen we naar café Het Lokaal. Bier drinken. En praten over een naam voor onze band. Een jaar lang waren we erover bezig: Hoe moeten we heten? Het was totaal niet erg dat we er niet uitkwamen. Dan hadden we de maandag erop weer wat om over te praten. Uiteindelijk hadden we het. Me and the rest!

We deden het niet om muzikaal succesvol te gaan worden, die ambitie hadden we niet, ik niet in elk geval. Het was gewoon gezelligheid, we hadden lol met elkaar.

We hebben wel leuke optredens gehad. Op geografenfeestjes en in De Troubadour in de Peperstraat, de place to be toen. Het meest bijzondere was ons optreden tijdens een BOM-night-special rond kerst. Bewegen Op Muziek, in de grote sporthal van de ACLO. Honderden zwetende mensen renden om ons heen, op de maat van onze muziek. Ik had nog een tijdje een videoband daarvan, in waardeloze kwaliteit. Het leek of de mensen heel hard wegrenden, maar dat was natuurlijk helemaal niet zo.

We studeerden af, de band hield op. Maar 25 jaar later ben ik weer gaan zingen. Elke maandagavond zing ik nu in een groot klassiek koor, Toonkunstkoor Bekker.’

De in Zweden wonende Amerikanist en journalist **Ingrid Hofstra** (35) schreef het kookboek *Het lekkerste uit Zweden*. In *Broerstraat 5* vertelt ze hoe ze in Zweden belandde, en niet in Washington, en wat het beste recept is voor de donkere decembermaanden.

Het lekkerste uit Zweden

SARA PLAT

BOEKEN

WWW.INGRIDHOFSTRA.COM

Al van jongs af aan droomde de in Friesland opgroeiende Ingrid Hofstra van Amerika. ‘In Friesland voelde de wereld te klein, ik wilde eropuit. American Studies en journalistiek studeren in Groningen was een hele logische stap.’ Ze liep stage bij de NOS in Washington: ‘een droom die uitkwam.’ Maar daarna liep het anders. Na die stage kon Hofstra slechts tijdelijk terecht bij de NOS, en dus ze moest op zoek naar ander werk.

‘Ik draaide bij de NOS veel onregelmatige diensten, waardoor ik me niet altijd fit voelde. Ik wilde gezonder eten en zocht naar foodblogs. Er ging een wereld voor me open: mooie verhalen, goede fotografie.’ Hofstra reisde vervolgens de hele wereld rond voor culinaire reportages voor *ELLE eten* en *National Geographic*.

Zweden

‘Toen ik zwanger was, werd ik gevraagd een reportage te schrijven over Zuid-Zweden. Omdat ik vaak misselijk was en niet altijd zin had in eten, ging mijn man mee om me te helpen. We waren direct onder de indruk van Zweden. De ruimte, de rust, de mooie natuur.’ Ook van de Zweedse keuken raakte ze gecharmeerd. ‘Het is zoveel meer dan gehakballetjes en kaneelbroodjes! Er wordt bijvoorbeeld veel vis gegeten, en veel ingelegd in zuur, zoals rode bietjes, met room en dille. De smaken zijn heel uitgesproken.’

Pandemie

‘In de pandemie woonden we, met baby, in een klein appartement in Hilversum. Mijn man, rechercheur bij de politie, kreeg een ongeluk en kwam thuis te zitten. De huizen waren te duur, de kinderdagverblijven zaten vol, we hadden het idee dat we vastzaten in ons leven. Onze zoon was een slechte slaper; we maakten veel avondwandelingen met hem in de draagzak. Bij een van die wandelingen was Zweden opeens onderwerp van gesprek. Daar zijn de huizen wél betaalbaar, en we hadden er zo’n leuke reis gemaakt. Het idee bleef hangen. Maar de keuze was niet makkelijk, we hebben fijne familie en vrienden.’

‘Praten over eten blijkt een uitstekende manier om een land en de bewoners te leren kennen!’

Emigratie

Uiteindelijk besloot het stel in 2023 de gok te wagen. Vlak voor vertrek belde uitgeverij Fontaine, of Hofstra de fotografie zou willen doen voor een nieuw kookboek over Zweden. ‘Ik zei: dat wil ik dan ook zelf schrijven!’ En zo vertrok Hofstra met gezin en een mooie klus op zak. Ze kwamen terecht in een karakteristiek houten huis in het plaatsje Osby, tussen een meer en een bos, maar met grotere steden als Malmö en Kopenhagen binnen handbereik. Osby ligt bovendien vlakbij het hoofdkantoor van IKEA, waar Hofstra ook schrijfwerk voor doet.

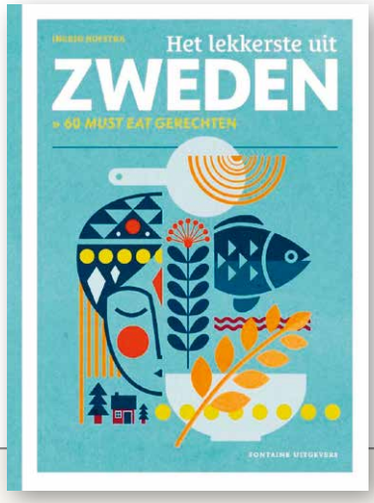
Inspiratie uit de natuur

Voor het Zweedse kookboek deed Hofstra uitgebreide research. ‘Ik las en kookte veel, vroeg in facebookgroepen naar favoriete recepten, en sprak met alle Zweden om me heen. Praten over eten blijkt een uitstekende manier om een land en de bewoners te leren kennen! Wat leuk is aan de Zweedse keuken, is de inspiratie uit de natuur. Mensen zijn zich hier erg bewust van wat er in het seizoen te krijgen is, en zoeken dat ook zelf. Er wordt hier ook veel meer gejaagd en gevist, in de zomer wordt er wild fruit geplukt en ook in stalletjes langs de weg verkocht, en in het najaar zie ik als ik naar huis rijd vaak mensen met een emmertje het bos in lopen, even snel wat paddenstoelen zoeken.’

Zoetekauwen

De Zweedse keuken is niet altijd even gezond. ‘Zweden zijn echte zoetekauwen. Echt overal

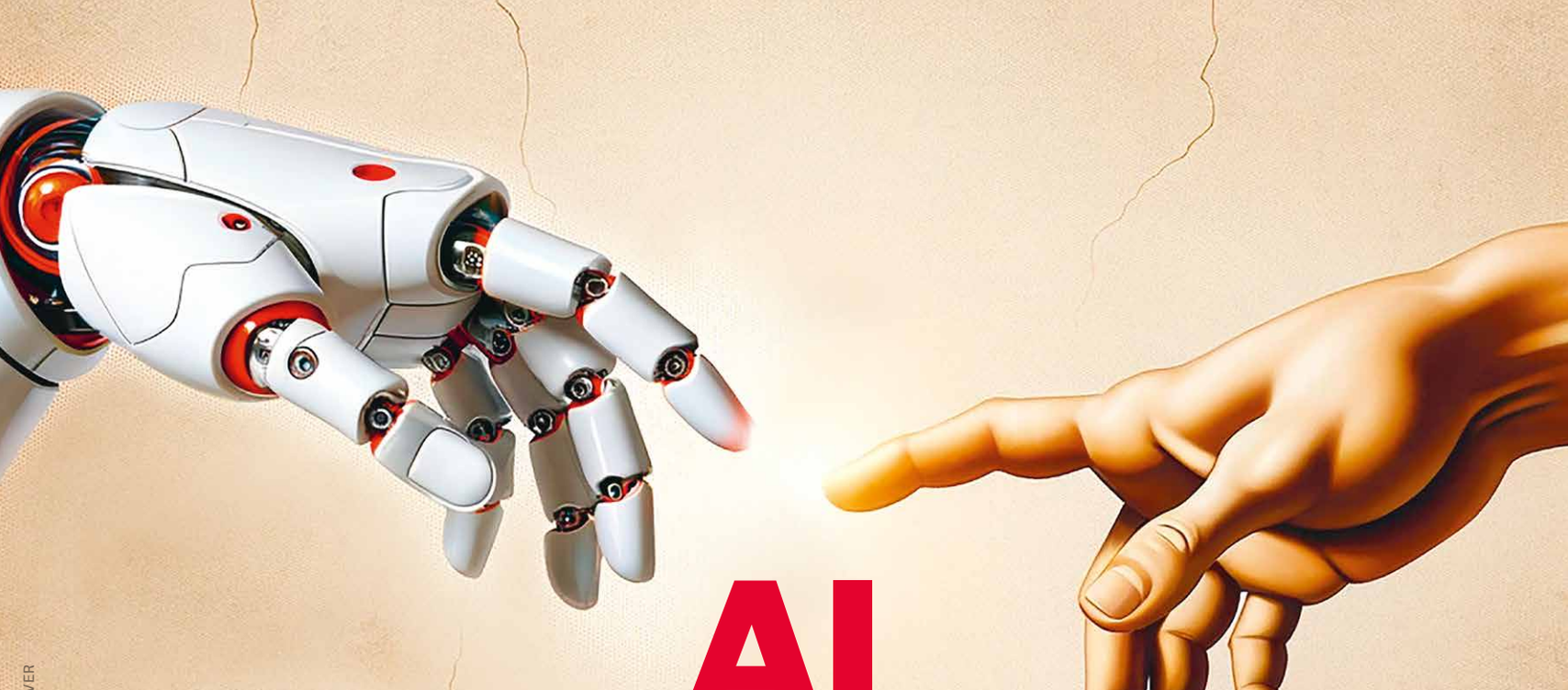
Ingrid Hofstra
Het lekkerste uit Zweden – 60 must eat gerechten
WWW.FONTAINEUITGEVERS.NL
€ 29,99

gaat suiker in, ook in hartige gerechten. En ook mayonaise en Zweedse zure room zijn zeer geliefd. Gelukkig bewegen de Zweden heel veel.' Fika, een koffiepauze met iets zoets erbij, vindt Hofstra een mooie Zweedse traditie: 'Twee keer per dag houden de Zweden Fika; en je mag dan ook echt niet over werk praten. Dat is leuk, zo leer je elkaar op een andere manier kennen.'

Smorgasbord

Maar het hoogtepunt van de Zweedse keuken vindt Hofstra toch wel het Smorgasbord: de rijke feestbuffetten, die de Zweden op feestdagen houden. 'Het Midsommerbord en het Julbord, met kerst, zijn mijn favorieten. Iedereen neemt dan wat mee, alles is mooi versierd, de tafels zijn een feest voor het oog. De eettradities zijn verrassend, er is bijvoorbeeld een strikte volgorde in de gangen. Ze beginnen met koude gerechten en vis, dan warme gerechten, vlees, en natuurlijk zoet toe, vaak uit de oven, met uitgesproken kruiden en geuren. De winters duren hier lang, maar het zijn wel échte winters. Het eten rond kerst is echt een lichtpunt.'

Op **pagina 16 en 17** staat het recept van Lussekatter (saffraanbroodjes).

ILLUSTRATIE JANA HOLTHÖWER

AI moet een mens helpen, niet vervangen

CHARLOTTE VLEK

ONDERZOEK

WWW.RINEKEVERBRUGGE.NL

Van medische diagnoses tot autonome wapens in het Midden-Oosten: Artificial Intelligence (AI) neemt steeds meer beslissingen zelf, zonder dat er nog een mens aan te pas komt. Rineke Verbrugge, hoogleraar logica en cognitie aan de Faculteit Science and Engineering, vindt dat dat anders moet: AI zou een aanvulling moeten zijn op menselijke intelligentie, niet een vervanging ervan. Hoe? Dat onderzoekt ze samen met computerwetenschappers, psychologen en taalkundigen.

Hybrid Intelligence Centre

Computers kunnen razendsnel patronen herkennen, grote hoeveelheden data analyseren, en ze kunnen ons helpen objectief te blijven. Maar om de menselijke waarden en normen te behouden moet er altijd een mens *in de loop* zijn, vindt Verbrugge. 'Denk aan medische diagnoses: daar is AI heel goed in, bijvoorbeeld door beelden van MRI-scans te analyseren. Maar als het gaat om zaken van leven of dood zou een mens wel de uiteindelijke beslissing moeten nemen.'

De missie van het Hybrid Intelligence Centre – waarvan Verbrugge mede-oprichter is – is daarom AI-systemen te ontwerpen die kunnen fungeren als een extensie van ons menselijke verstand. Dat betekent dat het systeem niet zomaar een eindoordeel uitspuugt – een medische diagnose of de kortste route naar huis – maar kan samenwerken met en zich aanpassen aan mensen, dat verantwoorde keuzes kan maken en kan uitleggen waarom het die keuzes maakt. Dan zou een arts samen met het AI-algoritme een diagnose kunnen stellen, op basis van data én gesprekken met de patiënt.

'Als het gaat om leven of dood zou een mens wel de uiteindelijke beslissing moeten nemen'

Coöperatieve robotarm

'Het Hybrid Intelligence Centre doet al zijn onderzoek altijd met het oog op specifieke toepassingen', vertelt Verbrugge. 'We zijn nu vijf jaar bezig, over nog eens vijf jaar hopen we die toepassingen zo ver gebracht te hebben dat anderen het op de markt kunnen brengen.' De toepassingen lopen uiteen van een robotsuppoost die in een museum vragen van bezoekers kan beantwoorden, tot een robotarm die een chirurg bijstaat tijdens de operatie.

'Zo'n robotarm heeft een camera en maakt voor de chirurg close-up beeld dat op een beeldscherm getoond wordt. Dan is het handig als de robotarm anticipeert op wat de chirurg gaat doen, of even overlegt: "vind je het handig als ik straks even van de andere kant kijk?"' Ook zou zo'n robotarm kunnen inschatten wanneer een chirurg moe begint

te worden, en hem dan kunnen adviseren: 'misschien is het tijd je te laten vervangen'. 'Maar dat accepteert zo'n chirurg natuurlijk nooit!' lacht Verbrugge. En daarom is het belangrijk dat Hybrid Intelligence ook begrijpt hoe mensen in elkaar steken.'

Geleerde dwazen

'Computers zijn als geleerde dwazen: ze zijn ontzettend goed in slechts een smal domein, maar de vaardigheid om beweegredenen van mensen te doorgronden ontbreekt. Het is iets dat een kind van ongeveer vier jaar oud al wel kan: *theory of mind*, het kunnen redeneren over de gedachten, intenties en overtuigingen van een ander.' Verbrugge doet al bijna twintig jaar onderzoek naar het onderwerp.

Robot met theory of mind

Verbrugge bestudeert theory of mind vanuit een unieke combinatie van logica en cognitiewetenschap. Samen met computerwetenschappers, psychologen en taalkundigen achterhaalt ze hoe mensen theory of mind toepassen, en wanneer ze de mist in gaan. Het doel: door te begrijpen hoe mensen deze vaardigheid leren, zou je het ook aan een computer kunnen leren. Het er simpelweg in programmeren gaat namelijk niet, legt Verbrugge uit. 'Je zou een computer wel kunnen programmeren om over een mens te redeneren als die perfect logisch in elkaar steekt, maar we zijn als mensen nu eenmaal niet perfect. Verre van, zelfs.'

Mensen willen bijvoorbeeld niet altijd met elkaar samenwerken, of hebben niet altijd goede intenties. Dat is vooral ingewikkeld voor AI wanneer het in een gemengd team met mensen moet leren samenwerken. Bijvoorbeeld omdat de één graag promotie wil maken, waardoor een ander niet met diegene wil werken. 'Een AI die dat begrijpt, kan beter met die mensen samenwerken.'

Daarom onderzoeken promovendi van Verbrugge bijvoorbeeld hoe binnen een groep mensen zogenaamde 'common ground' kan ontstaan: de (on)geschreven regels waarvan iedereen op de hoogte is. Dat kan gaan over het gedrag van deelnemers aan een spel, fietsers bij een stoplicht dat alle kanten tegelijk op groen laat springen, of over privacy: wanneer is het sociaal acceptabel om een foto van een vriend(in) te delen op Facebook? En hoe kom je er eigenlijk achter wanneer een mens liegt, kun je dat ook aan een klein kind leren? En aan een computer?

Unieke studie Hybrid Intelligence

Verbrugge vindt het belangrijk ook buiten haar onderzoeksgroep jonge AI-onderzoekers te bereiken met de visie van het Hybrid Intelligence Centre. Als Director of Training and Eduction organiseert ze tweewekelijkse bijeenkomsten over Hybrid Intelligence voor promovendi van het onderzoekscentrum, en cursussen waar ook promovendi van daarbuiten welkom zijn. En de RUG krijgt binnenkort zelfs als eerste universiteit in de wereld een afstudeerrichting Hybrid Intelligence binnen de Masteropleiding AI. Verbrugge: 'Voor studenten die houden van programmeren, maar wel met oog voor de mens.'

FOTO LEONIE VON RIJTOK

Rineke Verbrugge (1965) is een pionier in het bouwen van bruggen tussen logica en cognitieve wetenschap. Ze behaalde in 1988 cum laude haar doctoraal en in 1993 haar PhD in Logica en Grondslagen van de Wiskunde aan de Universiteit van Amsterdam. Daarna was ze onderzoeker in Praag, Göteborg, aan het MIT in Cambridge (waar ze switchte naar kunstmatige intelligentie) en aan de VU in Amsterdam. Sinds 2002 is ze verbonden aan de RUG, waar zij in 2009 hoogleraar Logica en Cognitie aan het Bernoulli Instituut werd. Ze won vele awards en is lid van het KHMW en de KNAW. Ook is ze betrokken bij het Hybrid Intelligence Centre waarvan ze mede-oprichter is.

Sally-Anne taak

De klassieke test om theory of mind bij kinderen te onderzoeken bestaat uit een kort verhaaltje over Sally en Anne. Sally stopt een knikker in haar mandje, en gaat dan de kamer uit. Als ze weg is, haalt Anne de knikker uit het mandje en stopt die in een doosje. Dan komt Sally de kamer weer in. Een jong proefpersoontje krijgt nu de vraag: 'Waar denkt Sally dat haar knikker verstopt is?'

Een kind dat nog geen theory of mind heeft ontwikkeld, zal antwoorden dat Sally haar knikker in het doosje zal zoeken, want het kind weet zelf immers dat daar die knikker zit. Dat Sally dat niet weet, begrijpt ze nog niet. Een kind dat een zogenaamde eerste orde theory of mind heeft, zal zeggen dat Sally in haar mandje zal zoeken, daar heeft ze de knikker immers achtergelaten voor ze de kamer uit ging!

Tweede orde theory of mind: De opgave wordt een slagje moeilijker als de vraag niet gaat over wat Sally denkt, maar over wat Sally denkt dat Anne denkt. Bijvoorbeeld: waar denkt Sally dat Anne denkt dat de knikker is? Verbrugge legt uit dat theory of mind heel domein-specifiek is. Een verhaaltjestest lukt dan bijvoorbeeld wel in de tweede orde, maar bij een spelletje redeneren over wat de tegenspeler denkt dat jij denkt dat zij gaat doen, lukt nog niet.

Lees in dit fictieve verhaal wat er zou kunnen gebeuren als we AI een (te) grote rol geven in beslissingen die over ons leven gaan.

www.rug.nl/robot-doktersjas

St. Lucia Dag, het feest van het licht, wordt gevierd op 13 december, de kortste dag van de historische Juliaanse kalender. Volgens de Zweedse folklore was de lange nacht gevaarlijk vanwege duistere geesten. Wakker blijven was noodzakelijk en eten hielp daarbij. Lussekatter, de S-vormige saffraanbroodjes, zijn een symbool geworden van St. Lucia Dag. Veel Zweden peinzen er niet over om eerder dan de eerste Advent lussekatter te eten. Dat is bijna heiligschennis.

LUSSEKATTER

Saffraanbroodjes

>> VOOR 12 STUKS
>> BEREIDINGSTIJD: 1 UUR EN 30 MINUTEN

Bereiding

Strooi de saffraan in de melk en los de gist erin op. Voeg de rest van de ingrediënten toe en kneed 20 minuten in de keukenmachine op lage snelheid. Het deeg kan in het begin plakkerig aanvoelen, maar het zal samenkomen als je lang genoeg kneedt. Het is belangrijk dat het deeg elastisch wordt. Probeer zo min mogelijk bloem toe te voegen, daar worden de broodjes droog van.

Kneed het deeg een paar keer op een met bloem bestrooide werkbank en leg het in een met olie ingesmeerde kom. Bedek de kom goed met vershoudfolie en zet 30 minuten in de koelkast. Hierdoor ontspant het deeg en kun je het zo dadelijk gemakkelijker uitrollen.

Bestrooi je werkblad met een beetje bloem. Rol het deeg uit tot een rechthoek van ongeveer 30 x 40 centimeter. Je hebt misschien de neiging om het verder uit te rollen, maar doe dit niet, anders wordt het deeg te dun en kan het later scheuren.

Snijd je deeg in reepjes van ongeveer 60 gram per stuk. Met deze hoeveelheid deeg kun je ongeveer 12 lussekatter maken. Pak een reepje, begin van de bovenkant naar beneden te rollen, draai het reepje halverwege om en rol van de onderkant naar boven zodat er een S-vorm ontstaat.

Leg alle broodjes op een bakplaat bekleed met bakpapier en bedek ze met een theedoek. Laat de broodjes 1-2 uur rijzen op kamertemperatuur, of totdat ze in grootte zijn verdubbeld. Leg ondertussen de rozijnen in de glogg.

Verwarm de oven voor op 230 °C. Druk in ieder broodje 2 rozijnen in het midden van elke helft. Bestrijk de broodjes met ei en bak ze 5-8 minuten in de oven, totdat ze goudbruin zijn.

Maak ondertussen de suikersiroop door de ingrediënten in een steelpannetje te laten borrelen op middelhoog vuur. Bestrijk de broodjes met de siroop. De broodjes zijn dezelfde dag het lekkerst, maar je kunt ze de volgende dag nog even een minuut of 5 in de oven opwarmen, op ongeveer 150 °C.

Nodig voor het deeg

½ g saffraan
250 ml volle melk, koud
25 g verse gist
550 g tarwebloem met hoog eiwitgehalte +
extra voor het kneden
100 g suiker
100 g water, op kamertemperatuur
4 g zout
4 g gevijzelde kardemom

Siroоplaag

100 ml suiker
200 ml water
1 theel. vanille-extract

Overig

olie, om in te vetten
24 rozijnen
100 ml Glogg (Scandinavische glühwein, in Nederland verkrijgbaar / red.)
1 ei

Recept uit *Het lekkerste uit Zweden* van Ingrid Hofstra (zie ook pagina 12 en 13.)

Microalgen tegen rimpels

BERT PLATZER

BEDRIJF

De start-up modAlgae wil de cosmeticamarkt bestormen met het glycogeen uit de Galdieria-microalg. CEO **Mariska van der Hoek** (24) legt uit hoe ingewikkeld het is om van een idee een successtory te maken.

Het verhaal van modAlgae begon in 2022. Tijdens haar bachelorscriptie – over honingfraude en de detectie daarvan met infraroodtechnologie – werd Mariska van der Hoek begeleid door Marc van der Maarel, hoogleraar Aquatic Biotechnology and Bioproduct Engineering aan de faculteit Science and Engineering. 'Hij vertelde me over de Galdieria-microalg, waarnaar hij al twaalf jaar onderzoek doet', zegt Van der Hoek.

Van der Maarel had ontdekt dat deze microalg veel meer glycogeen produceert dan andere micro-organismen. 'Glycogeen is een koolhydraat, met een bolvormige structuur vol vertakkingen met suikers, dat langzaam afbreekbaar is door menselijke verteringsenzymen. Het glycogeen uit de Galdieria-alg is moleculair gezien interessant, omdat het wat kleiner is dan vergelijkbare moleculen en een hogere vertakkingsgraad heeft.

Sportdrank met algenglycogeen

Aangezien mensen ook glycogeen aanmaken en als energievoorraad in de spieren opslaan, dacht Van der Maarel aan sportdranken als toepassing voor het Galdieria-glycogeen: wellicht zou het kunnen worden toegevoegd als complex koolhydraat. Van der Hoeks interesse was daarmee gewekt. 'Ik heb de voedingsindustrie altijd interessant gevonden, net als de link tussen techniek en business.' Ze deed dan ook een minor Food Technology in Wageningen en de bachelor Industrieel Management aan de RUG. Momenteel rondt ze aan Wageningen UR de master Bioprocestechnologie af.

Cosmetica

Van der Hoek begon zich ook in de alg te verdiepen en kwam op een ander interessant spoor: cosmetica. 'In 2023 hebben we via een NWO-haalbaarheidssubsidie de eerste cosmetische studies kunnen doen. Daarmee hebben we aangetoond dat het glycogeen uit de algen een betere vochtinbrengende werking heeft dan het type hyaluronzuur dat momenteel de marktstandaard voor hydratering is. Daarnaast hebben we laten zien dat het Galdieria-glycogeen diepe rimpels vermindert.

Biotech Booster subsidie

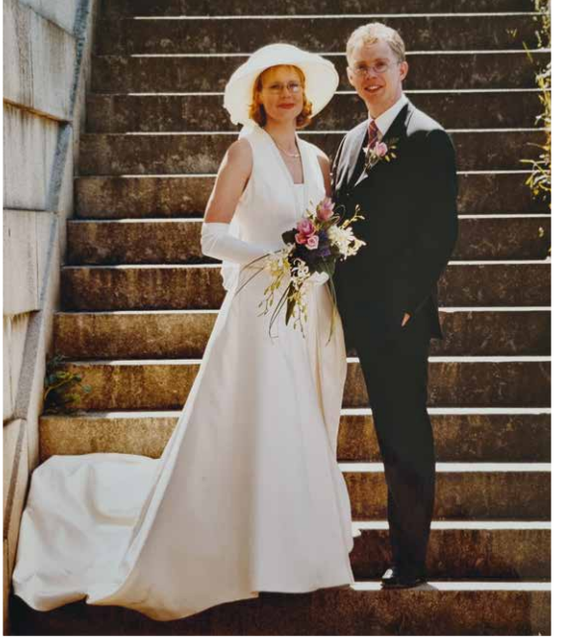
Commercieel gezien is het grote voordeel van cosmetica vooral dat de actieve ingrediënten die daarin worden gebruikt een hogere marge hebben dan de koolhydraten en suikers waarmee in sportdranken zou moeten worden geconcurreerd.'
Daarmee is nog niet gezegd dat modAlgae commercieel levensvatbaar is. Want hoe verhoudt het Galdieria-glycogeen zich bijvoorbeeld tot andere typen hyaluronzuur en glycogenen die al in de cosmetische markt worden gebruikt? Ook de kweek van de algen, die nu alleen in een laboratoriumsetting plaatsvindt, moet kosteneffectief worden opgeschaald. Daarvoor kreeg modAlgae dit jaar een Biotech Booster subsidie uit het Nationaal Groeifonds Programma.

Stoomcursus ondernemer

Behalve Van der Maarel en Van der Hoek kent modAlgae nog twee grondleggers: Alle van Wijk, die al twaalf jaar betrokken is bij het onderzoek van Van der Maarel, en Cindy Semeijn, die van oorsprong scheikundige is, maar al jaren ervaring heeft in de marketing- en businessdevelopment van ingrediënten. Om zich klaar te stomen voor haar functie als CEO volgde Van der Hoek in 2022 een traject van VentureLab North (sinds 1 januari InnoKite), waarmee de RUG studenten en onderzoekers ondersteunt die op basis van hun onderzoek een bedrijf willen beginnen. 'Daar heb ik veel van geleerd, ook van de andere deelnemers. Daardoor ben ik mezelf ook wel als ondernemer gaan zien.'

Wanneer kunnen we de eerste producten met het glycogeen van modAlgae verwachten? 'Het doel is rond 2027 commercieel actief te worden. Dan kan het zo nog twee jaar duren voor er een potje in de schappen ligt waarin ons glycogeen is verwerkt.'

JEROEN SCHUIL (53) & ESTHER SCHUIL-NIJENHUIS (51)

JEROEN SCHUIL (53)
studeerde notarieel recht (1991-1998), arbeidsmarktadviseur UWV voor de regio's Amersfoort en Gooi & Vechtstreek. Actief in de schaakwereld, als schaker en bestuurlijk

ESTHER SCHUIL-NIJENHUIS (51)
studeerde farmacie (1991-1998), senior regulatory affairs officer bij Aurobindo Pharma BV Baarn

ELLIS ELLENBROEK

Relatie sinds: KEI-week 1991 / getrouwd: 23 mei 2001 / dochter Rebecca (20) en zoon Maarten (18)

DE LIEFDE VAN

'Ik had een topweek tijdens mijn KEI. Ik zat geweldig goed in mijn vel. En toen kwam ik bij Dizkartes een leuk meisje tegen. Hoe spreek je een meisje aan als je 19 bent? Ik begon over haar Albertus-tas. Ik had ongetwijfeld al een biertje of twee gehad, misschien wel meer.
De dag erna zag ik Esther weer in het Noorderplantsoen. We hadden opnieuw een klik. Het was fijn om tijd met haar door te brengen. Ik merkte dat ik werk van haar wilde maken.
Ik zou tussentijds teruggaan naar mijn ouders in Nieuw-Buinen. De was doen, en een nachtje slapen om wat bij te komen. Die was heb ik gebracht, maar ik ben dezelfde dag nog weer naar Groningen gegaan met de bus. Mijn ouders vroegen of ik wellicht een aardig meisje had ontmoet.
Het is net of het geluk ons in de schoot is geworpen, dat zeggen wij ook wel tegen elkaar. We hebben eigenlijk nooit ruzie. Al erger ik me wel eens aan Esthers beleefdheid. Ze maakt zichzelf soms kleiner dan nodig. In het verkeer kan ze bijvoorbeeld zeggen: "Laat die auto er toch tussen, als hij nou haast heeft mag hij toch wel voor?"
Esther is heel betrouwbaar, ze doet wat ze zegt, ze is wie ze is en kan zich ook niet anders voordoen.
Ik ben tien jaar bezig geweest notaris te worden, maar dat paste helemaal niet bij me. Ze heeft me echt gesteund in die moeilijke jaren. Dankzij Esther ligt onze tuin er altijd pico bello bij en de vogeltjes hier zullen altijd genoeg te eten hebben. Hoe ze straalt als je haar een compliment geeft. Dat vind ik nou zo mooi om te zien.
Heeft ze verteld over haar vrijwilligerswerk? Ze had zich opgegeven om te helpen bij een bingo voor mensen met een hersenaandoening. Daar was een dame die vroeger klarinet had gespeeld. Esther is een middagje bij die dame thuis muziek wezen maken. Die mevrouw bloeide helemaal op. Esther lacht om mijn flauwe mannengrappen. Soms, in een gezelschap, is zij de enige die lacht. Dan denk ik stiekem bij mezelf: Zij wel!'

'Een jurist en een bèta, wij vullen elkaar mooi aan. Jeroen heeft belangstelling voor politiek en geschiedenis, dat is niet mijn ding. Ik vind plantjes leuk, knutselen, puzzelen, klarinet spelen. Hij houdt van Metallica en Iron Maiden, ik meer van Guus Meeuwis.
Ik viel altijd op donkere Italiaanse types. Jeroen is blond met blauwe ogen. Ik ben gevallen voor zijn humor. Een bepaald soort humor, denk aan De Speld. Niet iedereen snapt het. Ik wel. Ik word er blij van en heb het nodig om overeind te blijven in de wereld. Ik kan soms erg serieus zijn.
We zagen elkaar voor het eerst op 15 augustus 1991, in de KEI-week. Ik ging met mijn KEI-groepje naar cabaret bij Dizkartes. Ik had een Albertus-tasje gekregen en dat had ik om. Jeroen vroeg: "Je gaat toch niet bij Albertus?" Hij was net lid geworden van Dizkartes. De volgende dag spraken we weer af, in het Noorderplantsoen, daar was ook van alles te doen. Ik ben nog een paar keer mee geweest met zijn KEI-groep die heel gezellig was. De slotavond gingen we met zijn tweeën naar het optreden van The Scene in De Oosterpoort.
De eerste kus was op de tweede avond. Ergens achteraf. Ik wilde niet midden op straat. Het was mijn allereerste zoen ooit.
Of ik verliefd was? Ja. Maar het voelde ook vooral vertrouwd. Het was gewoon goed. We hebben altijd gezegd: Wij horen bij elkaar. Punt.
Na de KEI ging ik naar huis. Ik kom uit Ruurlo. Ik vertelde mijn moeder dat ik iemand was tegengekomen. Een paar weken later heb ik Jeroen meegenomen naar het jaarlijkse septemberfeest in Ruurlo en voorgesteld aan mijn ouders en vriendinnen. Mijn moeder maakte een bed op in de woonkamer en ritste de twee slaapzakken uit zichzelf al aan elkaar. We hebben altijd ons eigen ding gedaan. Dat vinden we nog steeds belangrijk. Ik ben zelf geen lid geworden van Dizkartes, wel van orkest Harmonie '67.
In 2001 zijn we getrouwd. Hij heeft me gevraagd op een bruiloft van een vriend van ons. Op zijn knieën. Geen ring, die hebben we later samen uitgezocht, we zijn wat dat betreft heel praktisch.'

In contact via RUGconnect

RUGconnect, het nieuwe digitale ‘marktplein’ van de RUG, gaat komend jaar online. Alumni, studenten, medewerkers en bedrijven kunnen elkaar hier online ontmoeten. **Johannes Epping**, project-manager Alumnirelaties, nodigt iedereen uit die zich verbonden voelt aan de RUG-gemeenschap zich in 2025 aan te sluiten. ‘Ik reken op een grote toeloop van aanmeldingen, want hoe meer mensen meedoen, hoe levendiger de onderlinge interactie zal zijn.’

RUGconnect heeft op het oog veel weg van LinkedIn, maar dan in een voor de RUG-gemeenschap besloten vorm. Alumni, studenten en medewerkers kunnen in februari een profiel aanmaken en actief worden. Epping: ‘Het platform is begonnen als een carrière- en alumniplatform, maar al snel beseften wij dat we er veel meer mee kunnen bereiken. Het wordt in feite een digitaal marktplein met een breed palet aan mogelijkheden om verbindingen binnen en buiten de academische gemeenschap te faciliteren en versterken.’

Profiel als marktkraam

Wie zich aanmeldt, begint met het aanmaken van een eigen profiel. Epping: ‘In feite is je profiel je marktkraam, waarmee je laat zien wie je bent, wat je te bieden hebt en wat je zoekt. Vind je het bijvoorbeeld leuk om een lezing of workshop te verzorgen? Zou je studenten willen begeleiden als coach of mentor? Dan kun je dat aangeven in je profiel. Natuurlijk kun je ook op zoek gaan naar bekenden en contact zoeken via de chatfunctie. Zo kun je je netwerk uitbreiden en openstellen voor anderen.’
Wie toe is aan een nieuwe carrièrestap of academisch talent zoekt, kan grasduinen bij de vacatures op de bedrijfspagina’s op RUGconnect. Epping: ‘Alumni kunnen een bedrijfspagina aanvragen voor hun eigen bedrijf of de organisatie waarvoor ze werken.’

Verbindingen leggen

De kracht van RUGconnect wordt gevormd door de onderlinge interactie tussen gebruikers. Het moet een veilige, besloten plek worden, die alleen beschikbaar is voor mensen uit de RUG-gemeenschap. Wie zich aanmeldt, wordt automatisch geplaatst in de groep van de eigen studierichting. Voor alumni die in het buitenland wonen, wordt bovendien een groep per land aangemaakt.
Epping: ‘Je kunt er verder terecht voor nieuws over de RUG en om je aan te melden voor onze evenementen, maar ook om meer te horen over de mogelijkheid bepaald onderzoek te steunen of postacademisch onderwijs te volgen. Uiteraard kun je mensen buiten je eigen groep benaderen, bijvoorbeeld als je voor een vraagstuk behoefte hebt aan expertise van een ander werkveld.’

Eigen pagina voor studie- en alumnivereniging

De RUG kent een flink aantal studie- en alumnivereniging die allemaal contact willen houden met hun leden. RUGconnect kan dat gemakkelijker maken, verwacht Epping. ‘We nodigen alle studie- en alumnivereniging van harte uit contact met ons op te nemen. We kunnen voor deze verenigingen een eigen pagina aanmaken. Zo kunnen ze via het platform niet alleen de verbinding aangaan met hun eigen leden, maar is het ook mogelijk studenten en alumni te bereiken die nog géén lid zijn. We gaan graag in gesprek met de verenigingen over de mogelijkheden.’

Meer informatie is te vinden via www.rug.nl/rugconnect. Ben je betrokken bij een alumnivereniging en kun je niet wachten om actief te worden op RUGconnect? Neem dan contact op via alumni@rug.nl

TEKST: MARJAN BROUWERS / ILLUSTRATIE: VERA POST

FOTO JANUS VAN DEN EIJNDEN

Licht brengen op plekken waar niets is

Lichtontwerp van Bastiaan Schoof

In het leven van socioloog **Bastiaan Schoof** (55) draait alles om licht. Hij geeft les over theaterbelichting, is artistiek directeur van een lichtfestival rond het Utrechtse Centraal Station en tovert duistere tunnels om tot vrolijke plekken. ‘Licht brengen op plekken waar niets is, dat is het leukste.’

Het begon begin jaren negentig in het Universiteitstheater – inmiddels ter ziele, maar destijds gevestigd in het Harmoniegebouw. Bastiaan Schoof studeerde nog niet aan de universiteit, hij was bezig zijn HEAO-opleiding af te maken, maar een vriendin vroeg hem of hij wat klusjes kon doen. Aan het eind van de dag stelde de chef techniek, Frans van Rijn, voor dat hij wat vaker zou helpen, bijvoorbeeld met de belichting. En een week later was de opening van het Universiteitstheater waar alle hulp welkom was. Schoof bleef er jaren vrijwilliger. ‘We werkten hard, maar er kon een heleboel. Er waren weinig regels en we hadden ook veel lol.’

Op tournee

Het licht liet hem niet meer los. Na de HEAO rondde hij in 1997 een opleiding sociologie af, maar bleef naast zijn studie als belichter en theatertechnicus werken. Behalve in het Universiteitstheater ook op tournee met theatergezelschappen als Theater Te Water en het Noord Nederlands Toneel. ‘Dan zat ik soms met een studieboek in de vrachtwagen. Niet ideaal.’ Later, eenmaal naar de hoofdstad vertrokken – ‘Ja, ik ben zo iemand geworden. Alles wat Groningers over Amsterdammers zeggen is waar. Maar ik wilde dóór, wat licht betreft gebeurde het allemaal in Amsterdam’ – ging hij lesgeven in lichtontwerp. Destijds op het grafisch lyceum, maar inmiddels is hij docent theaterbelichting en lichtontwerp aan de Academie voor Theater en Dans. ‘Twintig jaar geleden was er nog amper onderwijs in licht. Ik vond het belangrijk om daaraan bij te dragen. Een vak is pas een vak als je er les in kunt krijgen.’

Ai Weiwei

Ondertussen raakte hij steeds meer geïnteresseerd in lichtkunst. In 2012 werd hij conceptueel en technisch adviseur bij het Amsterdam Light Festival. Hij begeleidde kunstenaars bij het realiseren van hun werken, die verspreid over Amsterdam werden geplaatst. Een hoogtepunt was de zeven kilometer lange lichtlijn van de Chinese kunstenaar Ai Weiwei, gemaakt van *fiber optics.* ‘Hij mocht zijn land niet meer in en wilde met dat kunstwerk laten zien dat grenzen soms denkbeeldig zijn.’ Inmiddels heeft bijna iedere stad zo’n festival. Schoof is oprichter van I Light U, een lichtkunstexpositie op en rond het Utrechtse Centraal Station, en geeft in binnen- en buitenland advies aan lichtfestivals. ‘Deel van de charme is dat het tijdelijk is. Dat je een paar weken lang elke ochtend op weg naar je werk langs een lichtkunstwerk loopt – en dat het dan ineens weg is. Dan mis je het.’ Hoe gekker de locatie, hoe beter. ‘Het is het leukst om ergens iets te brengen waar nog niks was.’

Happy tunnel

Vandaar dat hij op het idee kwam om de meest non-descripte plekken in de stad te verlichten: tunnels. ‘Dat zijn de stiefkinderen van de openbare ruimte. Het is er donker, *unheimisch*. Je wilt er zo snel mogelijk weer uit zijn.’ Met Happy Tunnel probeert hij dat als lichtkunstenaar te veranderen. In Amsterdam Noord vulde hij een tunnel met bloemen van licht, elders in de stad bewegen strepen van licht met de voetganger of fietser mee.

Lesgeven in binnen- en buitenland, adviseren, zelf kunst maken: Schoofs licht-cv breidt zich alleen maar uit. Zijn tijd in het Universiteitstheater is dertig jaar geleden, maar hij denkt er nog vaak aan terug. ‘Zoals we toen aan voorstellingen werkten, zo probeer ik mijn werk nog steeds te benaderen. De vrijheid en het plezier die we toen hadden, dat moet je vasthouden in je werk. Ik wil gewoon leuke dingen doen.’

DORIEN VRIELING

FOTO ANP / MARCEL VAN DEN BERGH

Praten over vrede

JURGEN TIEKSTRA

ONDERZOEK

WWW.RUG.NL/STAFF/E.V.MOYAKINE

Als hoogleraar Internationale Betrekkingen en Veiligheidsstudies zat Jaap de Wilde in 2022 in de wetenschappelijke commissie die de defensienota *Sterker Nederland, veiliger Europa* beoordeelde voor de Tweede Kamer. Deze zomer ging hij met emeritaat. En juist nu staat zijn vakgebied volop in de schijnwerpers.

Het koffiehuis waar hij neerstrijkt op een maandagochtend in de herfst van 2024 ligt vijf minuten van zijn huis in het centrum van Groningen. Sinds een paar maanden is Jaap de Wilde met emeritaat, als hoogleraar Internationale Betrekkingen en Veiligheidsstudies. Zijn pensioen neemt hij uiterst serieus, glimlacht hij. Meer dan met wereldconflicten is hij nu bezig met het zingen in koren.

Het is dus bij uitzondering dat hij nog eens te spreken komt over de oorlogen in de wereld, en ook over vrede. Want over vrede wordt wel erg weinig gepraat. Hij is kritisch op de verhoging van de Nederlandse defensieuitgaven, hij is kritisch op de Westerse benadering van het Oekraïne-conflict, en hoe er de dertig jaar ervoor met Rusland is omgegaan. Nog vorig jaar schreef hij in een academisch artikel over de NAVO-uitbreiding als 'self-fulfulling prophecy'.

Dienstweigeraar

Hoe heeft die contraire houding van De Wilde zich ontwikkeld? 'Ik ben ooit begonnen als dienstweigeraar', vertelt hij. 'Ik was student geschiedenis in Utrecht en dacht prachtige politieke theorieën ten aanzien van mijn gewetensbezwaren op papier te kunnen zetten. Maar dat viel tegen, dus ben ik vredeswetenschap gaan studeren; polemologie heette dat toen. Dat was mijn motivatie.'

'Je had hier in Groningen het Polemologisch Instituut, opgericht door Bert Röling, die rechter was geweest in het Tokio-tribunaal. Mijn vervangende dienstplicht kon ik bij dat instituut vervullen, en daarna mocht ik aanblijven als aio. In 1991 ben ik gepromoveerd. In 2007 keerde ik terug als hoogleraar.'

'Dat ik militaire dienst weigerde, was op persoonlijke gronden. Eén: ik vind geweld de meest armzalige manier om conflicten op te lossen. Al kan het soms nodig zijn; ik ben geen pacifist. Maar de hoofdreden is

dat ik de verantwoordelijkheid om iemand van het leven te beroven te groot vind om te delegeren. Dus ik vind het niet kunnen dat een meerdere tegen jou zegt: schiet iemand dood. Maar het leger is juist gebaseerd op het feit dat je die eigen verantwoordelijkheid aflegt.'

Geestelijke verwijdering

In de tijd dat Jaap de Wilde promoveerde, viel de Berlijnse Muur, werd het Warschaupact opgeheven en kwam tot slot de Sovjet-Unie ten einde. Vlak voor die laatste mijlpaal, werd de Sovjet-politicoloog Sergei Karaganov gasthoogleraar in Groningen. Karaganov werd in die tijd uitvoerig geïnterviewd in de Nederlandse kranten over diens kijk op de samenwerking tussen de Sovjets en Europa. 'In een van die interviews zegt hij: "Jongens, heb geduld met ons." Maar google je nu zijn naam, dan blijkt hij een van de meest militante denkers te zijn geworden, die dingen zegt als: "Rusland moet zijn oude grenzen terug, we worden niet serieus genomen door het Westen."

Dat vindt De Wilde exemplarisch voor de geestelijke verwijdering die zich vanaf de negentig voltrok tussen Westerlingen en Russen, waarvan we de desastreuze vruchten nog lang zullen plukken. Het klopt, zegt hij, dat Rusland een tijdlang een status bij de NAVO kreeg. Maar dat stelde weinig voor. Bovendien werden in diezelfde jaren talloze Oost-Europese landen volwaardig NAVO-lid. Het klopt ook dat president Poetin behalve op de NAVO ook teruggrijpt op het tsaristische verleden, om de aanval op Oekraïne te rechtvaardigen. 'Dat sentiment is natuurlijk echt geworden', zegt De Wilde. 'Rusland wordt nu gedomineerd door mensen die dit beeld bevestigen. Maar op een gegeven moment zullen we toch weer verder met ze moeten: het blijven onze buren, en je mag hopen dat de volgende generatie in Rusland het weer anders doet.'

Niet alleen messen scherpen

Wat is dan nodig? Een twee-sporen-beleid: niet alleen de messen scherpen, maar ook conflictdiplomatie bedrijven. Of dat laatste nu gebeurt, valt nooit uit te sluiten. In het openbaar verbinden de EU en de NAVO zich aan de volledige overwinning van Oekraïne, en worden daar de komende jaren nog tientallen miljarden euro's voor opzij gezet.

'Een nadeel van stille diplomatie is dat je het niet hoort', zegt De Wilde. 'Misschien gebeurt er achter de schermen meer dan wij weten. Dat horen we dan later van de historici. Turkije kan daar een hoofdrol in spelen. Ik ben ook verrast door de kleine Golfstaten. Je ziet dat de Verenigde Arabische Emiraten zich bemoeien met de Oekraïne-oorlog, en Qatar met Israël en Gaza. Waarom? Dit zijn stadsstaten: als de oorlog zich uitbreidt naar de Perzische Golf, bloeden zij dood.

'Het is een complex vraagstuk,' zegt De Wilde. 'Overgaan tot geweld kun je unilateraal beslissen: je kunt in je eentje iemand een klap geven, maar niet in je eentje iemands hand schudden.'

Genuanceerd denken over de ander, is cruciaal. 'Wat wij in de wetenschap doen, is onderzoeken wat het dominante discours in de samenleving is. Eén belangrijk aspect daarin is dat wij denken in te simpele categorieën – "Rusland", "de NAVO", "Nederland" – die we zien als actoren met heel weinig karaktereigenschappen. Pas dat eens toe op jezelf: jij kunt driftig zijn én van iemand houden. Maar daar zit een heleboel tussen. Datzelfde geldt ook voor de politiek.'

'Ik vind geweld de meest armzalige manier om conflicten op te lossen'

Jaap de Wilde (1957) was van 2007 tot zijn emeritaat in 2024 hoogleraar Internationale Betrekkingen en Veiligheidsvraagstukken bij de Afdeling Internationale Betrekkingen & Internationale Organisatie en bij het Centre for International Relations Research van de RUG. In 2022 zat hij in de wetenschappelijke commissie die de Defensienota beoordeelde van toenmalig minister van Defensie Kajsa Ollongren. Ook in 2022 initieerde hij samen met collega's het nationale Peace & Conflict Studies Network.

Meer Defensie

De Wilde is sceptisch over de hogere Defensieuitgaven, die samenhangen met een nieuwe formele afschrikkingsstrategie van de NAVO. 'Als je naar de krachtsverhoudingen kijkt, is het niet zo dat Defensie verwaarloosd is. Waaruit zou dat dan blijken? Dan zeggen mensen: omdat Oekraïne is binnengevallen. Maar als wij twee keer zoveel hadden uitgegeven, was dat dan niet gebeurd? Dan was dat ook gebeurd, want Oekraïne is geen NAVO-land.'

'Dat de afschrikking nu niet voldoende is, is een normatieve inschatting. Als het te weinig is, waarom zijn we dan nog niet aangevallen? Hoe dom zijn de Russen dat ze eerst wachten tot we de Defensie op peil hebben? Als we zo tekortschieten, waarom leven we dan in vrede hier? Bovendien zijn het schaarse middelen, hè. Gezegd wordt dan: "We moeten meer investeren in de afschrikking van de Russen. We moeten meer gaan vliegen met die F-35's. We moeten op de Veluwe toch weer militaire oefeningen met Leopard-tanks doen. Maar dat is de institutionele dynamiek. Als jij voor een organisatie werkt, heeft die een groeiidee: je wilt meer van wat je al doet.'

Precies dat laatste was twee jaar geleden de hoofdkritiek op de toen net nieuwe Defensienota, geuit door de wetenschappelijke commissie die de krijgsmachtplannen moest beoordelen. Die commissie bestond uit Jaap de Wilde zelf en twee collega-wetenschappers.

Nieuwe generatie terroristen

'Conflicten verlopen vaak in termen van tragedies', zoomt De Wilde uit. 'Als je naar een theatervoorstelling gaat en het is een tragedie, dan denk je bij de eerste akte: "O nee, doe dat nou niet, dat gaat helemaal mis." Helaas is dat met de politiek net zo. Als je nu naar Israël en de Palestijnen kijkt, wordt daar een nieuwe generatie terroristen gekweekt. Wie dit overleeft, is boos. Als je vrede wil, ben je op zijn minst één generatie verder. Waarschijnlijk twee. Dan praat je al over vijftig jaar. Dat gaan wij niet meer meemaken. Bij Oekraïne en Rusland ligt het net iets anders. Maar ook daar hebben we harder geïnvesteerd in het herstel van het IJzeren Gordijn dan in het herstel van de samenwerking. Dus ook dat gaat een generatie duren.'

FOTO CORNÉ SPARIDAENS

Olympisch kampioenen gehuldigd in de Akerk

RUG-Alumni **Marloes Oldenburg** (r) en **Ymkje Clevering** (l) zijn op 1 november gehuldigd in de Akerk. De Gyas-roeisters wonnen deze zomer goud op de Olympische Spelen in Parijs. Clevering in de twee-zonder en Oldenburg in de vier-zonder. Onder andere rector magnificus Jacquelien Scherpen en Commissaris van de Koning en mede-alumnus René Paas spraken de kampioenen toe. *Broerstraat 5* interviewde Oldenburg in het Zomernummer (pag. 27, WWW.RUG.NL/BROERSTRAAT5) en eerder deed Clevering haar verhaal op WWW.RUG.NL/ALUMNI-YMKJE-CLEVERING.

Betekenisvolle preventieve zorg

Als we betekenisvolle zorg willen verlenen en onnodige zorg willen voorkomen, helpt het als zorgverzekeraars meer geld uittrekken voor langere consulten waarin tijd is voor een goed gesprek, bepleit **Christiaan Boerma**. Zo kan bijvoorbeeld een behandeling voorkomen worden waarvan niet bekend is of deze echt gaat werken of waarbij het middel erger is dan de kwaal. Het is een win-win: zorg die er toe doet voor de patiënt, tegen lagere kosten en met minder inzet van personeel. Boerma bekleedt bij Campus Fryslân de bijzondere leerstoel Betekenisvolle preventieve zorg, ingesteld door Stichting Topklinische Zorg Fryslân en hield in oktober zijn oratie.

WWW.RUG.NL/ORATIE-BOERMA

RUG-onderwijs voor werkenden

Reguliere studenten opleiden is een kerntaak van de universiteit, maar de zogenoemde 'executive education' wordt steeds belangrijker. Met dat type onderwijs draagt de RUG bij aan de continue ontwikkeling van werkenden. **Thijs Broekhuizen**, wetenschappelijk directeur van de University of Groningen Business School (UGBS), wil werknemers van bedrijven, overheden en maatschappelijke organisaties verder helpen door academisch onderwijs te koppelen aan de praktijk. 'Zien welke mensen bij elkaar passen. Dat is een groot deel van het succes.'

WWW.RUG.NL/EXECUTIVE-EDUCATION

Grenzen draagkracht aarde

Kunnen we op deze planeet leven zonder hem te vernietigen? We zijn nu met ruim acht miljard mensen en verbruiken samen een groot deel van de natuurlijke hulpbronnen op een manier die niet duurzaam is. **Klaus Hubacek**, hoogleraar Wetenschap, Technologie en Samenleving, houdt de boekhouding hiervan bij: hoeveel land, water of andere hulpbronnen kost onze levensstijl precies? En hoe kunnen we dit aanpassen, zodat we binnen de grenzen blijven van wat de aarde ons kan geven? Hubacek laat zien dat dit mogelijk is, maar dan moet het overheidsbeleid wel gebaseerd zijn op wetenschappelijk bewijs. Hij is mede-auteur van een artikel dat in november in *Nature* verscheen.

WWW.RUG.NL/HUBACEK-DRAAGKRACHT-PLANEET

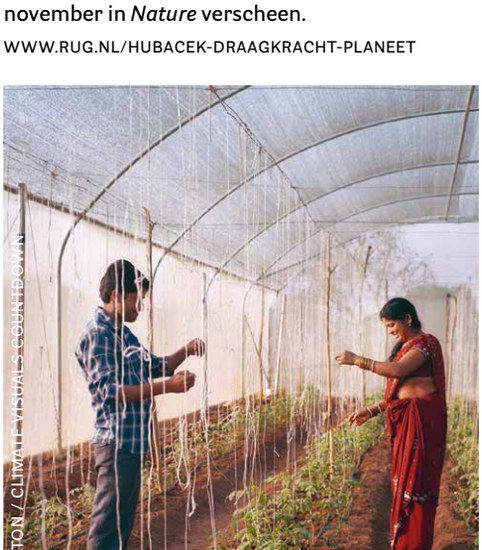

FOTO SARA HYLTON / CLIMATE VISUALS COUNTDOWN

Overstappen naar een plantaardig dieet zou de uitstoot door voeding aanzienlijk laten dalen. Een kas met tomaten op een kleine boerderij in Andhra Pradesh, India.

Kandidaten Alumni verliefd en Alumni Achteraf

De liefde gevonden tijdens je studie? Voor de rubriek **Alumni Verliefd** komen wij graag in contact met alumni-stellen die nog altijd – of opnieuw – samen zijn. Hebben jullie een bijzonder verhaal en wil je meedoen? Mail dan naar REDACTIEB5@RUG.NL.

Voor de rubriek **Alumni Achteraf** maken we graag kennis met alumni die verrassende afslagen hebben genomen. Ook aan het woord op deze pagina? Mail ons en wie weet: REDACTIEB5@RUG.NL.

Soevereine autonomen houden de overheid een spiegel voor

Luuk de Boer bestudeert 'soevereine autonomen', mensen die overheidsgezag afwijzen. Je kan ze voor gek verklaren, straffen of uitlachen, maar 'je kunt je ook afvragen wat er mis is met Nederland waardoor deze mensen zich genoodzaakt voelen hun toevlucht te nemen tot dit soort opvattingen', vindt de rechtswetenschapper. Lees meer:

WWW.RUG.NL/SOEVEREINEAUTONOMEN

Lezingen Spraakmakende boeken

23 (Groningen) en **29 januari** (Leeuwarden)
Erica van Boven over *Ik kom hier nog op terug* van Rob van Essen

27 februari (Groningen) en **5 maart** (Leeuwarden)
Aleid Fokkema over *Charlatan* van Zadie Smith

Zie verder WWW.RUG.NL/SPRAAKMAKENDE-BOEKEN

Turkije en de EU: steeds moeizamere relatie

Turkije wordt al jaren bestempeld als een brug tussen het 'Westen' en het 'Oosten'. Maar de relaties tussen Turkije en de EU staan de afgelopen jaren flink onder druk. **Erdogan Aykaç** toont met zijn promotieonderzoek zowel het Turkse als het Europese perspectief op verschillende vraagstukken, zoals migratie, energieveiligheid, terrorisme en de relaties met het Midden-Oosten. Volgens Aykaç hebben Europarlementariërs moeite om de islam en de Ottomaanse geschiedenis te omarmen als onderdeel van Europa, en benaderen ze het land steeds minder als een potentiële EU-lidstaat, maar meer als een strategische partner.

WWW.RUG.NL/PROMOTIE-AYKAC

FOTO REYER BOXEM

Stem geven aan de ontheemden in Nigeria

UEF Ubbo Emmius Fonds
Eric Bleumink Fellowship

Steun het Eric Bleumink Fellowship via de QR-code, www.uef.nl/projecten/ebf of NL 80 ABNA 056 3098 961, t.n.v. Ubbo Emmius Fonds, inzake EBF.

www.uef.nl/projecten/ebf

Rechtenstudent **Judith Ndaraku Obiekwe** is een vrouw met een missie. Ze wil haar steentje bijdragen aan de wederopbouw van haar thuisland Nigeria. Afgelopen september is ze, ondersteund door een beurs van het Eric Bleumink Fellowship, begonnen aan de master International Human Rights.

Judith Ndaraku Obiekwe (26) groeide op in Kaduna State, een regio in Noord-Nigeria die de afgelopen jaren zwaar is getroffen door verschillende crises en conflicten. Terreurgroepen als Boko Haram, burgeroorlogen door religieuze en etnische conflicten en slecht bestuur hebben het gebied instabiel gemaakt. ‘Waar mijn familie woont is het relatief rustig, maar op nog geen uur rijden is de situatie compleet anders,’ vertelt Judith. ‘Het is een zware tijd. Mensen zijn geliefden verloren, hebben trauma’s opgelopen en velen zijn hun huis kwijtgeraakt.’

Echt impact hebben

Na haar rechtenstudie aan de Afe Babalola-universiteit werkte Ndaraku Obiekwe eerst als advocaat bij de overheid en later in een algemene praktijk. ‘Daar boog ik mij over de meest uiteenlopende zaken en ontdekte dat mijn hart bij mensenrechten en humanitair recht ligt. In mijn ogen is dat het rechtsgebied waarmee ik in mijn land echt van waarde kan zijn en impact kan hebben. Omdat internationale ervaring daarbij onmisbaar is, ben ik naar Groningen gekomen. Dit jaar gebruik ik om zoveel mogelijk te leren: theoretisch, maar hopelijk ook praktisch door naast mijn studie ergens stage te gaan lopen.’

Miljoenen ontheemden

In de toekomst wil ze zich inzetten voor de miljoenen ontheemden in Nigeria. En dan vooral voor de vrouwen en kinderen. ‘Zij zijn het meest kwetsbaar en hebben nauwelijks toegang tot gezondheidszorg, terwijl daar zoveel behoefte aan is, zowel fysiek als psychologisch. Het is mijn droom om te gaan samenwerken met een organisatie die zich specifiek inzet voor deze doelgroep en zo ontheemde vrouwen en kinderen een stem geven.’

Smaak van thuis

Afgelopen september startte Ndaraku Obiekwe met de opleiding. En hoewel alles voorspoedig verloopt – ze heeft een mooie kamer gevonden, nieuwe vrienden gemaakt en de colleges zijn interessant – is het zeker ook wennen. ‘Vooral de eerste weken waren zwaar. Ik miste mijn vriend en mijn familie. Ik moest op de fiets mijn weg zien te vinden in het Nederlandse verkeer. Ontdekken hoe het onderwijssysteem werk. En ik miste het Nigeriaanse eten… Maar langzaamaan voelt het hier steeds vertrouwder. Onlangs ontdekte ik een Afrikaanse supermarkt met producten en ingrediënten die smaken naar thuis!’

Klasgenoten uit alle windstreken

De opleiding bevalt Ndaraku Obiekwe erg goed. ‘Het is intensief, maar ik heb al zoveel nieuwe kennis opgedaan. Mijn klasgenoten komen van overal ter wereld en dat levert heel veel verschillende ervaringen en perspectieven op – de docenten moedigen ons aan die te delen en dat vind ik heel waardevol.’ De komende maanden wil ze ook graag kennismaken met het Nederland buiten de universiteitsmuren. Ze wil de provincie gaan verkennen, een aantal steden bezoeken én Nederlands leren. En de kerstvakantie? ‘Ik zou het geweldig vinden om sneeuw te zien en te leren skiën. Ik heb een vriendin in Zwitserland – als alles meezit wil ik haar gaan bezoeken.’

KIRSTEN OTTEN

GOUDEN RAND FESTIVALS

HEIMWEE NAAR GRONINGEN?

Bezoek dan één van de Gouden Rand Festivals

TERUG NAAR HET BEGIN

23, 24, 25 MEI 2025 - EEMSDELTA

Stap op de fiets en ontdek een bijzondere mix van optredens in de eeuwenoude kerkjes van Eemsdelta.

FESTIVAL TERUG NAAR HET BEGIN

FESTIVAL HONGERIGE WOLF

11, 12, 13 JULI 2025 - IN EN ROND DORP HONGERIGE WOLF

Muziek, theater, dans, films en meer rond het dorp met de Schierste Ploatsnoam. Relaxed en Sfeervol.

FESTIVAL HONGERIGE WOLF

goudenrandfestivals.nl

VOLG ONS OP

Alumni – University of Groningen Alumni – University of Groningen

alumniuniversityofgroningen

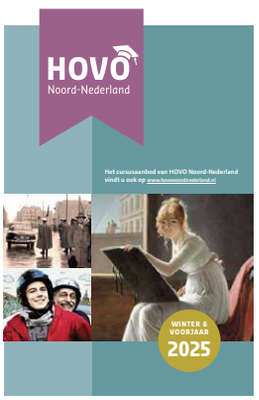
Nomineer de Alumnus van het Jaar 2025

Ook in 2025 kun je weer een oud-student nomineren voor Alumnus van het Jaar. Eerdere winnaars waren onder meer Stef van Grieken, Taku Mutezo, Iris de Graaf, Christiaan Triebert en Sander de Hosson. Ken je een oud-student die:

- een bijzondere bijdrage heeft geleverd aan de maatschappij, wetenschap, sport of cultuur,
- een inspiratiebron is voor anderen,
- én geldt als een verdere belofte voor de toekomst.

Geef dan vóór 17 maart 2025 je nominatie met motivatie door via ALUMNI@RUG.NL. Meer informatie: RUG.NL/ALUMNI/ALUMNUSVANHETJAAR

HOVO: cursussen op niveau

Van een culinaire tijdreis tot de grootste misverstanden in de psychologie en van vrouwelijke kunstenaars tot een inleiding in de geologie: het nieuwe HOVO-seizoen gaat van start. HOVO Noord-Nederland (Hoger Onderwijs voor Ouderen) biedt de meest uiteenlopende cursussen voor 50+-ers, met colleges op niveau door gespecialiseerde docenten. Verschillende cursussen kunt u, behalve op locatie, ook online volgen. Lees de cursusgids op HOVONOORDNEDERLAND.NL voor het volledige aanbod komend voorjaar. Let op: sommige cursussen beginnen al in januari! Woont u buiten Noord-Nederland? Kijk dan op HOVONEDERLAND.NL voor HOVO-cursussen bij u in de buurt.

Leer door bij de RUG
– AI voor beleidsmakers
– Digitaal Leiderschap

Wist je dat de faculteit Campus Fryslân nu ook onderwijs voor professionals aanbiedt in Leeuwarden? De leergang **Digitaal leiderschap** (start 15 januari 2025) en de leergang **AI voor beleidsmakers** (start 13 maart 2025) behandelen actuele thema's en verbinden deze met de dagelijkse praktijk. Vragen of interesse?

Kijk op RUG.NL/CF of neem contact op met coördinator Rowan-Niels Spinder, R.N.SPINDER@RUG.NL / 06-31982410.

Heb jij recht op een tegemoetkoming van DUO?

Heb jij één of meer jaren onder het leenstelsel gestudeerd (2015-2023) en toen geen basisbeurs gehad? Dan heb je misschien recht op een financiële tegemoetkoming. In januari hoor je er meer over. Wil je nu alvast weten of je aan de voorwaarden voldoet? Ga dan naar DUO.NL/TEGEMOETKOMINGLEENSTELSEL, vul de tool in en check of je recht hebt. Je ziet dan ook of je de tegemoetkoming automatisch krijgt of zelf moet aanvragen.

Klaas Knot Lecture FEB bij DNB Amsterdam

© DE NEDERLANDSCHE BANK

Op **vrijdag 31 januari** organiseert de Faculteit Economie en Bedrijfskunde de eerste Klaas Knot Lecture op het hoofdkantoor van De Nederlandse Bank in Amsterdam. In de eerste editie van deze jaarlijks terugkerende lezing : alumnus en directeur DNB Klaas Knot, bijzonder hoogleraar en hoofdeconoom ABN AMRO Sandra Phlippen, Collegevoorzitter Jouke de Vries en hoogleraren Harry Garretsen en Peter Verhoef. Aanvang 16.00 uur, aansluitend een drankje en een hapje. FEB-alumni van wie het emailadres bekend is ontvangen een uitnodiging. Wel FEB-alumnus, maar geen uitnodiging ontvangen? Mail dan naar FEBALUMNI@RUG.NL.

Young Alumni Network

Voor alumni tot 35 jaar organiseert het Young Alumni Network op **woensdag 26 februari** een bijeenkomst. Meer informatie volgt op RUG.NL/ALUMNI/AGENDA en op RUG.NL/RUGCONNECT.

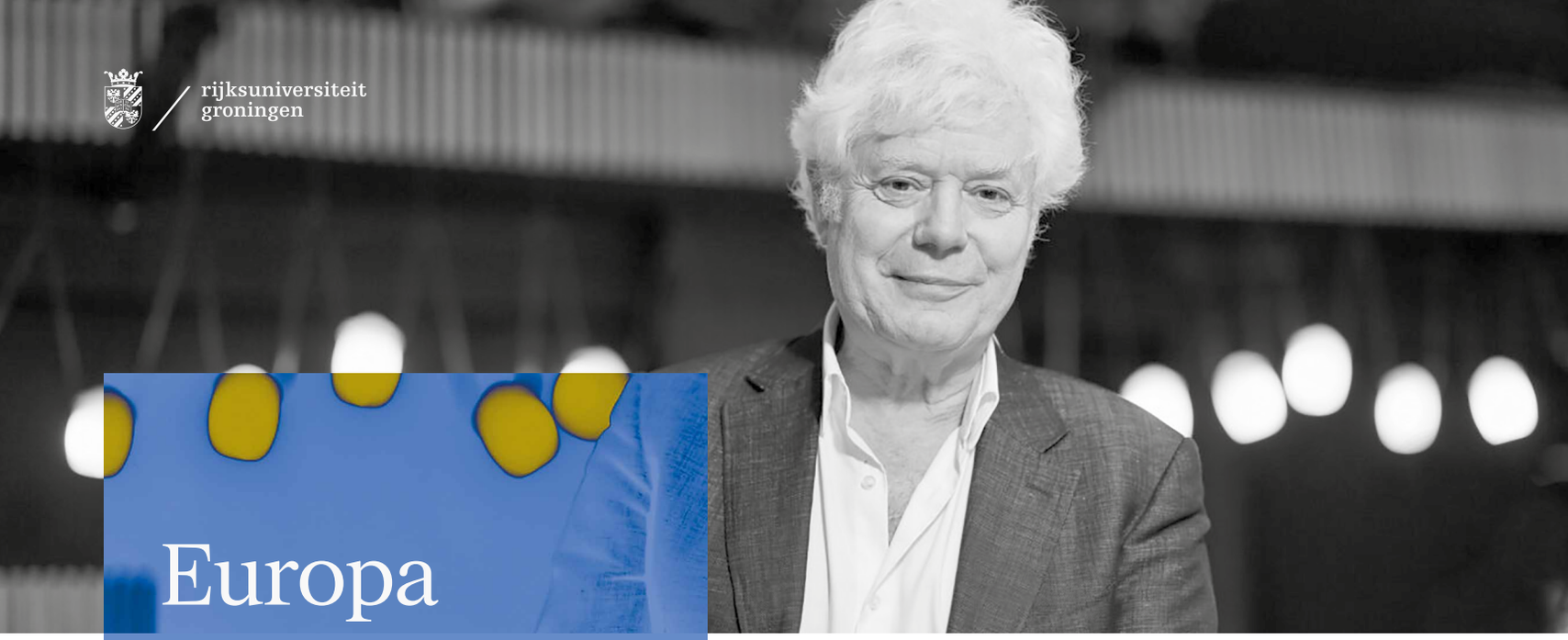
Alumnibijeenkomst Zürich

FOTO JOËL HUNN

Dinsdag 27 mei houdt de RUG een alumni-bijeenkomst in Zürich. Met, onder voorbehoud, Alumnus van het Jaar 2024 Stef van Grieken. Meer informatie volgt op RUG.NL/RUGCONNECT en RUG.NL/ALUMNI/AGENDA.

Kijk op RUG.NL/ALUMNI/AGENDA voor meer informatie en een actueel overzicht van bijeenkomsten en activiteiten voor alumni.

Europa heruitvinden

Foto: Paul Scheffer, emeritus hoogleraar, schrijver-in-residence bij Comenius

Herdenken De Europese eenwording komt voort uit twee wereldoorlogen, maar ook uit een lange dekolonisering. De oorlog in Gaza nodigt uit het hele verhaal te vertellen en opnieuw te overdenken, betoogt Paul Scheffer.

Als Europa iets wil zijn dan toch allereerst een herinneringsgemeenschap. De naoorlogse eenwording kwam voort uit het besef dat de beschaving 'sterfelijk' bleek te zijn. Dat concludeerde de Franse schrijver Paul Valéry in 1918 na de loopgraven van de Somme. Emmanuel Macron herhaalde die beladen woorden onlangs in een speech aan de Sorbonne: "Ook vandaag is ons Europa sterfelijk."

Of die zin aankomt bij een hedendaags publiek weet ik niet zeker, maar dat gevoel van kwetsbaarheid was zeer aanwezig na de capitulatie van Duitsland in 1945. Dat gold ook voor de generaties die kort na de oorlog opgroeiden. Na jaren van barbarij was het tijd voor een nieuw begin. Dat verhaal is vaak verteld, maar de zeggingskracht neemt af als niet het hele verhaal wordt verteld – ook in het licht van hedendaagse conflicten.

Het 'nooit meer' wil een gebed zonder einde zijn: telkens is een nieuwe uitleg en duiding nodig. De herinneringsgemeenschap 'Europa' is nooit af, altijd in wording. Dat werd eens te meer duidelijk tijdens de afgelopen maanden waarin de oorlog tussen Israël en Hamas voor een fel debat heeft gezorgd. En daarbij is het verleden nooit ver weg: oude waarheden schuren met nieuwe trauma's. Dat debat in onze contreien moet allereerst worden gezien als onderdeel van een levende democratie. We zien iets anders. Wat opvalt is de vaak verkrampte reactie op de kritiek die is gericht tegen de Israëlische regering. Ik zie ook dat die kritiek vaak genoeg overloopt in de ontkenning van het bestaansrecht van Israël, maar dat doet niets af aan de afschuw over het buitensporige geweld waarmee de regering van Benjamin Netanyahu reageert op de terreurdaden van Hamas.

In de universitaire protesten rond Gaza kunnen we een echo zien van het generatieconflict vijftig jaar eerder rond de oorlog in Vietnam. Ik zag de demonstraties op de Dam in de late jaren zestig – 'Ho Ho Ho Chi Minh' galmde bij het herdenkingsmonument – en niet veel later liep ik zelf rond met spandoeken tegen de zogenoemde kerstbombardementen van het Amerikaanse leger in 1972.

Dat alles tot onbegrip van de generatie die in de Amerikanen toch vooral de bevrijders zag aan wie ze hun leven te danken hadden. Het was moeilijk te verteren dat hetzelfde Amerika ook aan de verkeerde kant van de geschiedenis kon belanden. De hulpeloze reactie van de autoriteiten kon niemand ontgaan: de leuze 'Johnson moordenaar' werd verboden en vervolgens door demonstranten verhaspeld tot 'Johnson molenaar'.

Beschavingsverval

Hetzelfde generatieconflict herhaalt zich voor onze ogen. Ik ben opgegroeid met het idee dat Israël toch allereerst het perspectief van de slachtoffers belichaamt. Het kost telkens moeite om de andere kant van het verhaal te zien, ook na vele bezoeken en gesprekken in de afgelopen veertig jaar. Toch is er geen ontkomen aan: de woede van vooral jongere generaties over de oorlog in Gaza is niet alleen begrijpelijk, maar ook terecht.

Dat ze vatbaar zijn voor hetzelfde verwijt als de generatie van vijftig jaar geleden is evenzeer duidelijk. Wat wisten we werkelijk van Noord- en Zuid-Vietnam? Begrepen we na het einde van de oorlog waarom al die bootvluchtelingen hun 'bevrijde' land wilden ontvluchten? Hetzelfde kunnen we nu vragen: begrijpen de demonstranten die vragen om een 'vrij Palestina' de corruptie, onderdrukking en religieuze dwingelandij in de Palestijnse gebieden, die toch echt ook van eigen makelij zijn ? Begrijpen ze dat een spandoek met 'Queers for Palestine' in Gaza-stad niet erg welkom is? Begrijpen ze de moorddadige strekking van de leuze 'From the river to the sea'?

Toch kunnen we in de polemiek over de oorlog in Gaza een uitnodiging zien om het hele verhaal over 'Europa' te vertellen, niet het halve verhaal. Zeker, het streven naar Europese eenwording berust allereerst op een 'nooit meer', dat wil zeggen een reflectie op het nationalisme dat twee wereldoorlogen heeft veroorzaakt. Het beschavingsverval werd allereerst in die continentale geschiedenis geplaatst.

Dat de angst voor oorlog niet alleen het nabije verleden betrof zien we goed terug in de memoires van Jean Monnet, een van grondleggers van de Europese gemeenschap. In een terugblik op de tijd rond 1950 schrijft hij bezorgd: "Wat konden

we doen om Frankrijk en Duitsland met elkaar te verbinden voordat het te laat was?" Monnet werd voortgedreven "door de vrees dat we binnen afzienbare tijd opnieuw met oorlog zouden worden geconfronteerd".
Achteraf valt natuurlijk op hoezeer het 'nooit meer' de blik naar binnen richtte, een vorm van eurocentrisme was. De gewelddadige conflicten op het continent tussen 1914 en 1945 konden in die optiek worden gezien als een 'burgeroorlog': het geweld dat werd herdacht raakte allereerst de bevolkingen van Europa. Het grootste gevaar lag in de eigen geschiedenis van nationalisme en dictatuur.

Koloniaal verleden

Minder zichtbaar was een ander 'nooit meer', een reflectie op het kolonialisme dat buiten de grenzen van Europa zoveel ontwrichting heeft gebracht. De Britse historicus Tony Judt wees er in A Grand Illusion? (1996) op dat de integratie van Europa ook een antwoord was op het machtsverlies door de dekolonisering. Dat was zeker geen eenduidige breuk: de onafhankelijkheid van bijvoorbeeld Congo (1960) of Algerije (1962) kwam pas een aantal jaren na het Verdrag van Rome (1957).
In woorden van Judt was de Europese eenwording een manier om "uit de imperiale nood een continentale deugd te maken". Die 'deugd' ging vooral over behoud van macht, de morele betekenis kreeg minder nadruk. Het andere 'nooit meer' speelde lange tijd geen rol in de herinneringsgemeenschap die Europa wil zijn. Toch is ook deze kant van het verhaal wezenlijk. Zo wordt de blik niet alleen naar binnen gericht maar juist naar buiten op een wereld waarin de voormalige koloniën steeds meer gewicht hebben.
Wie stil wil staan bij de manieren waarop de barbarij zich in de beschaving kon nestelen moet het niet alleen hebben over de slachtoffers op het eigen continent, maar evenzeer de koloniale geschiedenis in het beeld betrekken. Denk aan de genocidale oorlogen van bijvoorbeeld Mussolini in Libië, waar gifgassen werden ingezet om de bevolking te onderwerpen. Ook concentratiekampen werden daar al gebruikt.
Er zijn genoeg redenen om de herinneringsgemeenschap ruimer op te vatten dan de afgelopen decennia gebruikelijk was. In het 'nooit meer' klinkt ook het gewelddadige verleden buiten de grenzen van Europa door. De naoorlogse migratie – veelal met een postkoloniaal motief – maakt dat verleden tastbaarder dan ooit: 'We are here, because you were there', zoals Pakistaanse studenten in Londen op een spandoek schreven. Meer verhalen zijn gevraagd. Het valt op hoezeer de initiatiefnemers van het monument over het slavernijverleden zich spiegelen aan de herdenking van de wereldoorlog. Het moest uitdrukkelijk een 'nationaal' monument worden. Net als bij de herdenking op 4 mei werd een betekenisvolle gemeenschap aangesproken. Door die toe-eigening van het collectieve verleden dijt de herinneringsgemeenschap uit. Het herdenken van onvrijheid verdraagt geen conformisme – zelfonderzoek is gevraagd en dat is altijd pijnlijk.
De Brits-Indiase schrijver Pankaj Mishra merkt in zijn beschouwing The Shoah after Gaza op: "Voor de meeste mensen buiten de westerse wereld, die vooral de ervaring meedragen van de Europese beschaving als een brute kolonisering, was de shoah niet een wreedheid zonder precedent." In de opvattingen over Palestina klinkt die ervaring door. Het is geen toeval dat juist Zuid-Afrika een aanklacht tegen Israël heeft ingediend in Den Haag. Dat gevoel van vervreemding wordt versterkt door het gebruik van de Holocaust ter rechtvaardiging van daden van de Israëlische regering. Zo'n vermenging van macht en moraal doet afbreuk aan de herinnering. Dat begon in de jaren zeventig toen de regering van Menachem Begin zich op de wreedheden van het verleden beriep om eigen wreedheden af te schermen van kritiek.

Duurzame vrede
vraagt om
inlevingsvermogen
dat steeds moeilijker is
op te brengen

Daders en slachtoffers

Rond de herdenkingen van dit jaar werd zichtbaar hoezeer de hedendaagse oorlogsbeelden mensen verdelen: voor velen is Israël een lotsgemeenschap van de generaties die de genocide hebben overleefd , voor anderen – zeker ook buiten de westerse wereld – is Israël een gemeenschap geworden van daders en kolonisatoren . Zo lopen dader en slachtoffer in de beeldvorming hopeloos door elkaar en praat iedereen langs elkaar heen – de morele doofheid heeft op te veel mensen vat. Waarom kunnen we niet zeggen dat in beide gezichtspunten waarheid schuilt? Waarom zouden we niet kunnen zeggen: Israël is de levensverzekering van de Joodse gemeenschappen? En tegelijk zouden we kunnen zien dat de gewelddadige kolonisering van de Westelijke Jordaanoever – inmiddels achthonderdduizend kolonisten hebben zich daar gevestigd – elk vredesvergelijk ontwricht. Duurzame vrede vraagt om inlevingsvermogen dat steeds moeilijker is op te brengen. Aan de vooravond van de Tweede Intifada, in 1999, was ik op bezoek in Ramallah. Daar sprak ik met de voorzitter van de Palestijnse schrijversbond die zeker wist: "Het wordt niets als Palestijnen weigeren de Holocaust te begrijpen waaruit Israël is voortgekomen. Maar ook de Joden moeten inzien wat ze ons hebben aangedaan: de verdrijving uit ons land zullen we nooit vergeten."
Dat hoeft geen onoverkomelijke tegenstelling te zijn. Integendeel: het slachtoffer kan ook dader zijn, de dader kan ook slachtoffer zijn. De geschiedenis laat dat keer op keer zien. Als Europa een herinneringsgemeenschap wil zijn dan moet het 'nooit meer' zowel op de wereldoorlogen als op het koloniale verleden betrekking hebben. Dat is geen moreel relativisme – in beide gevallen zijn goed en kwaad herkenbaar.
Zo'n gesprek heeft nu meer kans, al waren er genoeg stemmen die in het vijftigste herdenkingsjaar, in 1995, aandrongen op de erkenning van de dag waarop Indonesië de onafhankelijkheid had uitgeroepen, 17 augustus 1945. Toch wilde de toenmalige regering niet dat de koningin op die dag in Jakarta aanwezig zou zijn. Ze ging enkele dagen later. Ook toen zagen we het onvermogen in de omgang met het verleden.
Ik merkte dat zelf toen me in datzelfde jaar gevraagd werd een essay te schrijven voor een boek van het Nationaal Comité 4 en 5 mei. De kern van mijn bijdrage was dat we de periode die loopt van 1933 tot 1949 – van de opkomst van Hitler tot aan de soevereiniteitsoverdracht in Indonesië – als een geheel moeten leren zien. De tegenstrijdigheden die de periodes van de neutraliteit (1933-1940), de bezetting (1940-1945) en de koloniale oorlog (1945-1949) karakteriseren, kunnen niet los van elkaar worden begrepen.

Herinneringsgemeenschap

Het was me duidelijk dat oordelen achteraf vraagt om begrip voor de toenmalige omstandigheden. Ik wilde vooral laten zien dat Nederlandse burgers niet alleen slachtoffer waren geweest, maar ook toeschouwer en dader. Daarbij speelde het boek Perpetrators, Victims, Bystanders van de historicus Raul Hilberg door mijn hoofd. Vooral de beschouwing over de oorlog na de oorlog viel slecht in het Nationaal Comité 4 en 5 mei: de tekst werd niet opgenomen in het boek.
Zo gezien is 'Europa' niet alleen de uitkomst van twee wereldoorlogen, maar ook de uitkomst van een lange dekolonisering. Die verwijzingen naar het verleden moeten naast en vooral met elkaar kunnen bestaan. Het maakt de herinneringsgemeenschap ruimer en richt de blik op de wijdere wereld. Hedendaagse oorlogen leren dat de macht verschuift en de moraal niet vanzelfsprekend aan onze kant staat. Inderdaad: 'Ook vandaag is ons Europa sterfelijk.'

Meer weten?
Scan de QR-code voor de podcast met Paul Scheffer over Europa als waardengemeenschap

Exploring wise leadership together
comenius

VOLG DE RUG OP INSTAGRAM

@universityofgroningen

Last week a lot of snow fell from the sky and it made Groningen look so magical!
@harmenvandervaart

The second Academy Building (1850-1906)
@groningerarchieven

ConGRADulations to our recent graduates
@alumni_universityofgroningen

Young Alumni Event in Groningen.
@alumni_universityofgroningen

The days are getting shorter...
@photographsbyeddy

Meet our alumni.
@alumni_universityofgroningen

COLOFON

38e JAARGANG – 4e NUMMER/WINTER 2024 – ISSN 0921-1721

WWW.RUG.NL/BROERSTRAAT5

Broerstraat 5 is een kwartaalmagazine voor alle afgestudeerden, gepromoveerden en relaties van de RUG, inclusief oud-cursisten van de Academische Opleidingen Groningen. Vanaf 2024 worden het lente- en herfstnummer uitsluitend online gepubliceerd. Als alumnimagazine wil het ertoe bijdragen dat het contact tussen de universiteit en iedereen die daar onderwijs heeft gevolgd in stand blijft en zo mogelijk intensiever wordt. Heeft u opmerkingen of ideeën? Laat het ons weten! REDACTIE Fenneke Colstee, Sophie Dannenburg-Douwes, Merel Weijer, Bert Wolfkamp BEELDREDACTIE Merel Weijer HOOFDREDACTIE Fenneke Colstee-Wieringa REDACTIEADRES Redactie Broerstraat 5, Postbus 72, 9700 AB Groningen T (050) 363 52 36 redactieB5@rug.nl VORMGEVING In Ontwerp, Assen DRUK Senefelder Misset OPLAGE 92.000 ADRESWIJZIGINGEN Indien u wijzigingen wilt doorgeven of contact niet op prijs stelt, kunt u zich wenden tot Alumnirelaties RUG: **T (050) 363 7595**, **alumni@rug.nl** of via **www.rug.nl/alumni/wijzigingen** De RUG hecht veel waarde aan contact met haar oud-studenten. Conform de Algemene Verordening Gegevensbescherming gaat de universiteit zorgvuldig met adresgegevens om. **www.rug.nl/alumni/privacy**

Adreswijzigingen en e-mailadres doorgeven

PEFC
PEFC/30-31-151
PEFC-gecertificeerd
Dit product komt uit duurzaam beheerde bossen en gecontroleerde bronnen
pefc.nl

RUG leidt wereldwijd onderzoek herstel biodiversiteit

Het onderzoeksconsortium CurveBend onder leiding van RUG-hoogleraar ecologie **Han Olff** ontvangt een NWO-subsidie van 7 miljoen euro. Dit, om een nieuwe aanpak voor biodiversiteitsherstel te ontwikkelen in gebieden waar veehouderij een belangrijke vorm van landgebruik is. Daartoe brengen de onderzoekers de komende jaren de ruimtelijke behoeften van dieren aan verschillende habitats op landschapsschaal in kaart, alsook de eisen die mensen aan verschillende delen van het landschap stellen. In Oost-Afrika bijvoorbeeld is opdeling van voormalig gemeenschappelijke weidegronden in private eigendommen steeds meer een bedreiging voor zowel veehouders als wilde dieren, vooral als de eigenaren een hek om hun terrein zetten. WWW.RUG.NL/CURVEBEND

FOTO HAN OLFF

university of groningen
BUSINESS SCHOOL

Succesvolle Energietransitie met Multidisciplinaire Aanpak

Start: 13 maart 2025
Duur: 5 dagen
Locatie: Groningen

Juist de samenhang leren zien met het geheel maakt het erg interessant.

"Vaak werk je zelf in een bepaald onderdeel en dus juist de samenhang leren zien met het geheel maakt het erg interessant. De diversiteit aan deelnemers en onderwerpen binnen het SEMA-programma geven je een interessant inkijkje in de verschillende perspectieven en belangen binnen de energiesector. Als je op zoek bent naar een theoretische basis met een praktische inslag zou ik dit executive programma zeker aanbevelen!"

Pim Buiting,
Business Developer, ENGIE Energie Nederland NV, Zwolle

www.rug.nl/ugbs-energietransitie
connecting for impact

rijksuniversiteit groningen

Makers van de RUG
Makers of the UG

nu te zien

rug.nl/museum

rijksuniversiteit groningen

Leuk voor de feestdagen
Cadeau-ideetjes uit de IShop!

Puzzel Groningens Ontzet
€ 20,-

Streektaal Strijd
€ 37,50

Rendier met RUG-hoodie
€ 6,-

Puzzel Academiegebouw
€ 17,99

De Rijksuniversiteit Groningen zet zich in voor duurzaamheid. Deze artikelen zijn geproduceerd met liefde voor mens en planeet.

Oude Kijk in 't Jatstraat 19, 050 363 2700
universiteitswinkel@rug.nl
https://ishop.shopfactory.com
ishopgroningen

IShop

Doe waar je vlam van blijft branden! Een motto dat opgaat voor beide alumnae Frans. De een loopt warm voor het verbeteren van het onderwijs, de ander voor het op creatieve wijze vrouwen leren op hun intuïtie af te gaan.

ELLIS ELLENBROEK

RETOURADRES: RUG/A&F, POSTBUS 72, 9700 AB GRONINGEN, NEDERLAND
ABONNEREN, ABONNEMENT OPZEGGEN OF ADRES WIJZIGEN: **ALUMNI@RUG.NL**

INGE ELFERINK (46)

STUDIE Romaanse Talen en Culturen van 1997 tot 2004, afstudeerrichting Frans **IS** lerarenopleider en vakdidacticus Frans op de RUG (drie dagen) en hogeschool Stenden Leeuwarden (twee dagen); voorzitter beroepsvereniging Levende Talen Frans **HUISHOUDEN** zoon David (17) en dochter Rifka (14) zijn er om de week **HUIS** twee-onder-een-kap in Zuidhorn **INKOMEN** 7000 euro bruto per maand

'Mijn liefde voor het Frans is in de eerste plaats liefde voor Franstalige mensen en hun culturen. Niet alleen die in Frankrijk, maar ook in Martinique, Senegal en Québec, waar ik een jaar gestudeerd heb. Na mijn afstuderen ging ik aan de slag bij de lerarenopleiding NHL Stenden in Leeuwarden. Ik ben daar nu studiecoach van de deeltijdstudenten en onderzoeksbegeleider. Sinds een jaar of tien ben ik ook vakdidacticus bij de RUG. Daar begeleid ik studenten die eerstegraads docent Frans willen worden. Twee jaar geleden ben ik aangereden op de fiets, door een automobilist. Gelukkig ben ik bijna helemaal hersteld. Maar zoiets zet je wel aan het denken. Wat vind je nou echt belangrijk in het leven? Waar brandt jouw vlammetje voor? Voor mij is dat het onderwijs van het Frans aan leerlingen en studenten en het samen met docenten zorgen voor vernieuwing van ons vak. Als voorzitter van de vakvereniging Levende Talen Frans besteed ik nu ook veel tijd aan het opkomen voor de kleine talen. Die staan onder druk door bezuinigingen. De Universiteit van Utrecht wil zelfs helemaal stoppen met Duits en Frans. Daar schrik ik enorm van. Op dit moment heb ik twee RUG-studenten die leraar Frans willen worden, van Stenden komen er volgend jaar vijf op de arbeidsmarkt. Dat het vak niet populairder is, hebben we deels aan ons zelf te wijten. Middelbare scholen en leergangen zijn vaak nog slaaf van de traditie dat het begint met rijtjes en grammatica. Mijn idee is dat het leren van een taal er vooral om gaat dat een ander je begrijpt. Het hoeft niet meteen grammaticaal perfect te zijn. Ik ben bezig geweest met een promotie over onderwijsvernieuwing. Ik heb gekeken naar de motivatie van leerlingen voor het leren van vreemde talen en naar de professionalisering van docenten. Ik heb een leergemeenschap opgezet voor docenten Frans, Duits, Fries en Spaans. Die bestaat nog, maar een proefschrift is er niet gekomen. Er speelden te veel dingen in mijn persoonlijke leven. Ooit wil ik het onderzoek weer oppakken. Ik vind ik het belangrijk bij te dragen aan nieuwe inzichten over mijn vak en daarin het verschil te maken.'

GEESKE HOGENHUIS-SPREEUWERS (44)

www.geeskehogenhuis.nl

STUDIE Romaanse Talen en Culturen van 1999 tot 2005, afstudeerrichting Frans **IS** intuïtief en creatief coach en schrijver **HUISHOUDEN** getrouwd met Ruben (47); zoon Pim (15) **HUIS** rijtjeswoning in Winsum **INKOMEN** tot nu toe 200 euro omgezet

'Ik vind de *Broerstraat 5* confronterend omdat er veel succesverhalen van wetenschappers in staan. Mijn leven is anders gelopen. Mijn studie ging goed. Het sociale aspect vond ik lastig, met vriendinnen en zo, en uitgaan. Ik deed het wel, maar het ging me niet makkelijk af. Het ging mis toen ik op uitwisseling in Frankrijk was. Alles is daar anders, het systeem, hoe mensen met elkaar omgaan. Ik raakte overprikkeld en dat mondde uit in een depressie. Terug in Groningen ging het weer goed, dat was het rare. Geen idee wat me was overkomen.
Ik werd na de studie docent op een school in Sneek. Na drie jaar kreeg ik een burn-out, met naar psychose neigende gedachten. Ik meende dat ik met een paar dagen goed slapen wel weer aan het werk kon. Maar mijn partner zei: Ben je nou helemaal belazerd. Toen is de reis begonnen. Heel veel therapie, medicatie, coaches, honderden zelfhulpboeken. Afgelopen april heb ik te horen gekregen dat ik, bovenop depressie- en psychosegevoeligheid, autisme heb. Dat hebben ze in de GGZ eerder niet opgemerkt omdat ik zo normaal overkom. Mensen denken vaak dat je niet leert als je thuis zit, dat je je dan niet ontwikkelt. Maar juist met psychische klachten ben je gedwongen daarvan te leren, jezelf te leren kennen en daar iets mee te doen. Ik heb daar vorig jaar een boek over geschreven, *Dit is niet wie ik ben.* Ik ben bezig met een tweede boek. Over intuïtie en je lichaam vertrouwen. Ik wil andere vrouwen leren om ook op hun eigen lichaam en intuïtie te vertrouwen.
Ik ben nu drie maanden bezig als intuïtief coach, heel spannend. Ik maak gebruik van creativiteit. Ik was als kind heel creatief, mijn eerste gedachte nadat ik de baan als docent had opgezegd was: Dat wil ik weer! Ik was best geblokkeerd, ik moest het helemaal weer opbouwen en heb van alles uitgeprobeerd. Gevilt, gehaakt, sieraden gemaakt, mandala's en kleurplaten. Joyjournals spraken me het meest aan. Dat zijn boeken waarin je tekent, plakt, kleurt en schrijft waar je meer van wilt in je leven. Door met zo'n journal bezig te zijn voel je je meteen al positief en hoopvol.'